

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Π.Μ.Σ. ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ «ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»
(ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ JEAN MONNET)**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**Η «Κανονιστική Ισχύς» της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Η επιχείρηση
στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία**

Φοιτήτρια: Κωνσταντίνα Τσιούτρα

(Α.Μ: 1215Μ048)

Επιβλέπων Καθηγητής: Δημήτρης Ν. Χρυσόχόου

Αθήνα, Νοέμβριος 2016

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί την πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς τις απαραίτητες αναφορές. Επίσης, αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που η εργασία μου αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής.

Τσιούτρα Κωνσταντίνα

Ευχαριστίες

*Ειλικρινείς και θερμές ευχαριστίες στον επιβλέποντα
καθηγητή κ. Χρυσόχου Δημήτρη, για την πολύτιμη και
επιστημονική του καθοδήγηση, την αμέριστη υποστήριξη και
την εν γένει συμβολή του στην εκπόνηση της εργασίας μου.*

Περιγραφή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναδύθηκε στην σύγχρονη παγκόσμια σκηνή ως ένα *sui generis* μόρφωμα, εγείροντας πολλές συζητήσεις σχετικά με το ρόλο και τη δράση της. Κατ' αυτόν τον τρόπο προέκυψε η συζήτηση για την Ευρωπαϊκή Ένωση ως κανονιστική δύναμη, δίνοντας έμφαση στα μέσα που έχει στη διάθεση της, ώστε να συμβάλλει με θετικό και δημιουργικό τρόπο στη παγκόσμια διεθνή πολιτική. Κεντρικός άξονας της όλης συζήτησης είναι οι πηγές ελκυστικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσδίδοντας στην ιδεολογία αυτή καταρχήν ένα αξιακό πλαίσιο και αναδεικνύοντας την δράση της μέσω κυρίως διπλωματικών διόδων για την διάδοση των αξιών και νορμών της. Ωστόσο, προσπάθειες σύγκλισης της Ένωσης σε πολιτικές ασφάλειας και άμυνας σταδιακά άλλαξαν την θεώρηση της ως μη στρατιωτική δύναμη. Άλλωστε, όπως και η ίδια η θεωρία της «Κανονιστικής ισχύος» (*normative power*), που εισηγήθηκε ο Ian Manners (2002) υπονοεί μέσω της λέξης «ισχύος», βασική προϋπόθεση για να θεωρηθεί μία δύναμη αξιόπιστη αποτελεί παράλληλα και η ανάπτυξη στρατιωτικών ικανοτήτων. Πράγματι η Ε.Ε επέδειξε σοβαρή προσπάθεια για μια σχετική έστω αυτοτέλεια στον τομέα αυτό, αναδεικνύοντας στοιχεία ισχύος που αποτυπώνονται συνολικά με την έννοια της «ήπιας ισχύος» (*soft power*). Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας συνιστά, επομένως, κύριο παράγοντα ισχύος με αντικειμενικό σκοπό την αντιμετώπιση των απειλών και την διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας σε διεθνές επίπεδο.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ανάδειξης αυτής της δύναμης της Ένωσης, αποτελεί η επιχείρηση που ανέλαβε να διεξάγει στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία τον Ιανουάριο του 2014, κατόπιν σχετικής εξουσιοδότησης του Συμβουλίου Ασφαλείας με σκοπό την δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος στην περιοχή.

Λέξεις-Κλειδιά

Πολιτική Δύναμη, Στρατιωτική Δύναμη, Ευρωπαϊκή Κανονιστική Ισχύς, Κανονιστική Βάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νόρμα, Διάχυση Νορμών, Στρατιωτικές Ικανότητες, Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας, Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις, Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, Eufor-RCA.

Abstract

European Union emerged in the contemporary world scene as a sui generis construct, raising discussion on its role and action. In this way, the debate about European Union as a normative power came of, emphasizing the means which has at its disposal, to contribute in a positive and creative way in international politics. The attractiveness of the EU sources is central to the whole discussion, giving a principle value framework in this ideology and highlighting its actions mainly through the diplomatic means for the diffusion of its values and norms. However, Union's efforts in the security and defensive policies gradually changed the vision of a civilian power. Besides, the theory of “normative power” itself, as it was suggested by Ian Manners (2002), implies with the word “power” that the development of military capabilities is vital for considering a force credible. Indeed, EU has demonstrated serious attempt in this field, highlighting all these points reflecting the concept of “soft power”. The Common Security and Defence Policy therefore recommends main power factor with the objective of addressing the threats and maintains internationally peace and security. A typical example highlighting this Union force, is the mission launched in January 2014 in Central African Republic, following a Security Council delegation to create a secure environment in the region.

Key-Words

Civilian Power, Military Power, European Normative Power, EU Normative Base, Norm, Norm Diffusion, Capabilities, Common Foreign and Security policy, Peacekeeping Mission, Central African Republic, Eufor-RCA.

«Αυτό που προτείνω στο συγκεκριμένο σημείο είναι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αποτελεί ούτε μια πολιτική δύναμη διακυβερνητικού χαρακτήρα που χρησιμοποιεί οικονομικά εργαλεία, ούτε μια στρατιωτική δύναμη υπερεθνικού χαρακτήρα που χρησιμοποιεί ένοπλη βία, αλλά μια κανονιστική δύναμη μιας ιδεατής φύσης που χαρακτηρίζεται από κοινές αρχές».¹

¹ Manners I., (2002), 'Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?', *Journal of Common Market Studies*, V. 40, p.:22.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Συνομογραφίες.....	9
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	11

ΜΕΡΟΣ Α:

Το θεωρητικό πλαίσιο: Η Κανονιστική ισχύς της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Κεφάλαιο 1^ο

1. ... Εννοιολογική προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Κανονιστικής ισχύος.....	14
1.1 Η Έννοια της Ισχύος.....	14
1.2 Τύποι ισχύος: Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως στρατιωτική και πολιτική δύναμη.....	15
i. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως πολιτική δύναμη.....	15
ii. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως στρατιωτική δύναμη.....	19
1.3 Η έννοια της Κανονιστικής ισχύος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	23

Κεφάλαιο 2^ο

2. Η Κανονιστική Βάση της Ένωσης.....	28
2.1 Η Ανάδυση της Κανονιστικής Ισχύος.....	28
2.2 Η Κανονιστική Βάση της Ένωσης: θεμελιώδεις νόρμες.....	30
2.3 Η διάχυση των νορμών.....	33

Κεφάλαιο 3^ο

3. Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας και η συμβολή της στο τομέα της Διαχείρισης Κρίσεων.....	35
3.1 Το Θεσμικό Πλαίσιο της ΚΠΑΑ και η διαχείριση κρίσεων με στρατιωτικά Μέσα.....	35
3.2 Συνεργασία ΟΗΕ-ΕΕ σε θέματα ασφάλειας.....	39

ΜΕΡΟΣ Β΄

Μελέτη περίπτωσης: Η επιχείρηση στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία

Κεφάλαιο 4^ο

4. Η Αρχή των εχθροπραξιών στην ΚΑΔ και η αντίδραση της Διεθνούς κοινότητας.....	41
4.1 Η Πολιτική Κατάσταση.....	41
4.2 Το Χρονικό των Εχθροπραξιών.....	43
4.3 Η αντίδραση της Διεθνούς Κοινότητας.....	45
4.4 Η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	47

Κεφάλαιο 5^ο

5. Επιχείρηση Eufor-RCA.....	52
------------------------------	----

5.1	Ο σχεδιασμός της Επιχείρησης EUFOR-RCA.....	52
5.2	Το πέρας της επιχείρησης.....	56
5.3	Αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής επιχείρησης.....	57

Κεφάλαιο 6^ο

6.	Συμπερασματικές παρατηρήσεις.....	60
	Βιβλιογραφία.....	63

Συντομογραφίες

Α.Ε	Αφρικανική Ένωση
Γ.Γ	Γενικός Γραμματέας (Συμβουλίου Ασφαλείας Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών)
Δ.Τ.Α	Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης
Ε.Ε	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Π.Α.Α	Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
Ε.Π.Α	Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας
ΕΥΕΔ	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης
ΕΕΠ	Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη
Η.Ε	Ηνωμένα Έθνη
ΚΑΔ	Κεντροαφρικανική Δημοκρατία
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας
ΚΠΑΑ	Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
ΣΑ	Συμβούλιο Ασφαλείας
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΝΕ	Οικονομική και Νομισματική Ένωση
Υ.Ε	Ύπατος Εκπρόσωπος
ΠΓΔΜ	Πρώην Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας
EUFOR-RCA	European Union Force-Central African Republic
EUMAM	European Union Military Advisory Mission
EUMC	European Union Military Committee
EUTM	European Union Training Mission
FACA	Central African Armed Forces
FOC	Full Operational Capacity
IOC	Initial Operational Capacity

MINUSCA	United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic (Mission multidimensionnelle intégrée des Nations unies pour la stabilisation en Centrafrique)
MISCA	International Support Mission to the Central African Republic (Mission internationale de soutien à la Centrafrique)
OHQ	Operational Head Quarters

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το ενοποιητικό εγχείρημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτέλεσε κεντρικό σημείο συζήτησης για τους περισσότερους θεωρητικούς της σύγχρονης εποχής, καθώς τα χαρακτηριστικά αυτής άλλοτε προσιδίαζαν σε μορφώματα ήδη γνωστά στη διεθνή σκηνή, ενώ άλλοτε φαινόταν να αναδύεται περισσότερο ως ένα *sui generis* μόρφωμα. «Οπωσδήποτε κεντρική πτυχή του διαλόγου αποτέλεσε η αποσαφήνιση του ρόλου της Ε.Ε στη διεθνή πολιτική και της επιρροής που ασκεί στο συγκαθορισμό αξιών, αρχών, κανόνων και πρακτικών που διέπουν τη λειτουργία της διεθνούς κοινωνίας».² Όπως είναι επόμενο ο τρόπος που η Ένωση ασκεί την επιρροή της στους άλλους δρώντες συνδέεται αναπόσπαστα με το είδος της ισχύος που αυτή αντιπροσωπεύει στις εξωτερικές σχέσεις της. Είναι γεγονός πως η Ε.Ε ανέκαθεν διέθετε ισχυρούς μηχανισμούς και διαδικασίες μέσω των οποίων πετύχαινε την διάδοση των αξιών και των αρχών της, διαδίδοντας τον πολιτισμό της ως πρότυπη συμπεριφορά σε λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές, αλλά και σε σημαντικούς διεθνείς δρώντες, μέσω της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας.

Λαμβάνοντας υπόψη «ότι η Ε.Ε δεν είναι ούτε κράτος, ούτε ένας μη κρατικός φορέας, ούτε ένας συμβατικός διεθνής οργανισμός, αλλά ούτε και ένα διεθνές καθεστώς»,³ προσλαμβάνοντας μια περισσότερο υβριδική μορφή καθιστά την κατάταξη της ανάμεσα στις κλασσικές μορφές ισχύος, δύσκολο έργο. Ωστόσο, η παρουσία της σε όλα τα διεθνή ζητήματα (οικονομικά, ανθρωπιστικά, διαχείριση κρίσεων) καθιστά αδιαμφισβήτητο το γεγονός ότι όντως είναι μια διεθνής δύναμη. Οι έννοιες που συχνότερα έχουν αποδοθεί στην Ε.Ε είναι αυτές της «πολιτικής» (civilian power) και στρατιωτικής (military power) ισχύος, και πρόσφατα της «κανονιστικής» (normative power).

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η προσέγγιση των εννοιών της πολιτικής, στρατιωτικής και κανονιστικής ισχύος, έτσι ώστε να εκτιμηθεί ποια είναι η καταλληλότερη. Καταλήγοντας στην κανονιστική ισχύ ως προτιμώμενο τύπο ισχύος, εξετάζουμε τις δυνατότητες που σχετίζονται με αυτή την θεωρία, προκειμένου να διαπιστώσουμε αν όντως είναι πιθανό η Ε.Ε να έχει ένα σημαντικό αντίκτυπο στη

² Πασσάς Α., (2007), «Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της Ε.Ε», στο Μαραβέγιας Ν. Και Τσινισιζέλης Μ.Ι., (επιμ.), *Νέα Ε.Ε: Οργάνωση και Πολιτικές-50 χρόνια*, Αθήνα, Θεμέλιο.

³ Ginsberg, R. H. (1999), 'Conceptualizing the European Union as an International Actor: Narrowing the Theoretical Capability-Expectations Gap', *Journal of Common Market Studies*, V.37, 429-454, p.432.

σημερινή κοινωνία. Για τις ανάγκες της καλύτερης προσέγγισης του θέματος η εργασία δομείται σε δύο μέρη.

Το πρώτο, θεωρητικό μέρος, επικεντρώνεται στην ανάλυση των προαναφερόμενων εννοιών. Πρόκειται για την Ε.Ε ως «πολιτική δύναμη», συζήτηση με ρίζες στις αρχές της δεκαετίας του 1970 και κύριο εκφραστή τον Francois Duchene. Όπως ακριβώς ο όρος υπονοεί, ένας φορέας ως πολιτική δύναμη επιδιώκει τα ενδιαφέροντα του με μη στρατιωτικά μέσα. Σύμφωνα με την Smith, η πολιτική δύναμη είναι μη στρατιωτική και χρησιμοποιεί οικονομικά, διπλωματικά και πολιτιστικά εργαλεία. Ωστόσο, ο Duchene προσέγγισε περισσότερο την Ευρωπαϊκή Κοινότητα ως μία πολιτική ομάδα κρατών εξαρτημένη περισσότερο από την οικονομική δύναμη και λιγότερο από την στρατιωτική επιβολή. Η μεγαλύτερη απόδειξη της Ε.Ε ως πολιτικής δύναμης αποτελεί, μάλιστα, η ίδια η δημιουργία της. Μετά από δεκαετίες πολέμων η Ε.Ε αναδύεται στην ήπειρο της Ευρώπης ως ένας σταθεροποιητικός παράγοντας ευημερίας. Ο συνδυασμός των πολιτικών μέσων όπως το εμπόριο, η ανθρωπιστική βοήθεια και τα οικονομικά εργαλεία αποδείχθηκε εξαιρετικά πετυχημένος, ενώ σύμφωνα με την Smith όλα αυτά αποτέλεσαν σταδιακά την εξωτερική πολιτική της Ένωσης.

Ωστόσο, στη σύγχρονη διεθνή πολιτική συγκυρία, η εξωτερική δράση της Ε.Ε με την δημιουργία της ΚΕΠΑΑ/ΚΠΑΑ έχει υποβληθεί σε μία σταδιακή «στρατιωτικοποίηση» και η συζήτηση για την οριοθέτηση του τύπου της δύναμης, στην οποία εξελίσσεται η Ε.Ε, έχει προσλάβει νέες διαστάσεις. Την επαύριον του τέλους του Ψυχρού Πολέμου, παρά το γεγονός ότι οι σημαντικότερες απειλές είχαν εξαφανιστεί, η έννοια της ασφάλειας ή της άμυνας, όπως αυτή αντικαταστάθηκε, φαίνεται να έχει σημαντική θέση. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ αποτέλεσε βάση για την ΚΕΠΠΑ, η οποία επίσης δέχθηκε μία νέα ώθηση εξαιτίας της εμπειρίας του πολέμου στο Κόσσοβο, που αποκάλυψε ότι η Ε.Ε στερείται στρατιωτικής δυνατότητας για να παρέμβει κατά τρόπο αποτελεσματικό σε μια ανθρωπιστική καταστροφή. Έτσι τα κράτη μέλη αποφάσισαν τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, η οποία μετονομάστηκε σε Κοινή Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας με την Συνθήκη της Λισαβόνας. Ωστόσο, η Ε.Ε, όπως κατωτέρω θα αποδειχθεί, ούσα ένα νέο πολιτικό σύστημα υπό διαμόρφωση θα μπορούσε δύσκολα να εκληφθεί ως στρατιωτική δύναμη με την παραδοσιακή έννοια αυτής. Ως εκ τούτου, γρήγορα άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους νέες μορφές ισχύος, πέραν από αυτές της πολιτικής και στρατιωτικής.

Η έννοια της «κανονιστικής ισχύος» εισήχθη από τον Ian Manners το 2002, ορίζοντας τι είναι «κανονικό» στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Σύμφωνα με τον ίδιο η Ε.Ε δεν αποτελεί μια πολιτική δύναμη διακυβερνητικού χαρακτήρα που χρησιμοποιεί οικονομικά εργαλεία, ούτε μια στρατιωτική δύναμη υπερεθνικού χαρακτήρα που χρησιμοποιεί ένοπλη βία, αλλά μια κανονιστική δύναμη ιδεατής φύσης που χαρακτηρίζεται από κοινές αρχές και αξίες. Η Ε.Ε ως διεθνής δράσα οντότητα δίνει έμφαση στην χρήση διπλωματικών μέσων και όχι στρατιωτικών, στο διάλογο, στη διαμεσολάβηση, στην προώθηση και προάσπιση οικουμενικών και παγκόσμιων νορμών. Βασικό στοιχείο στην ανάλυση της έννοιας της κανονιστικής δύναμης είναι η κανονιστική βάση της Ε.Ε, που αναδεικνύει τον ρόλο των νορμών, των ιδεών και των ηθικών αρχών στη διεθνή δράση της. Η Ε.Ε έχει τοποθετήσει στο επίκεντρο των διαφόρων πολιτικών της, την ισχυρή της δέσμευση στις οικουμενικές νόρμες και αξίες, όχι μόνο στις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών, αλλά και στην ευρύτερη διεθνή της δράση. Προκειμένου, όμως, η δύναμη αυτή να καταστεί αξιόπιστη απαιτείται να συνεπικουρείται και από στρατιωτικές ικανότητες (capabilities). Όπως ορισμένοι μελετητές έχουν αναλύσει, η Ε.Ε δύναται να χρησιμοποιεί επιπρόσθετα στρατιωτικά εργαλεία για την διάδοση των αρχών, των αξιών της και την εμπέδωση της ειρήνης.

Στο δεύτερο μέρος αυτής της εργασίας επιχειρείται η πρακτική προσέγγιση της πτυχής αυτής της κανονιστικής ισχύος, με μια προσπάθεια να αναδειχθεί η Ε.Ε ως ισχυρός δρών στην διεθνή σκηνή μέσω των στρατιωτικών της ικανοτήτων. Η επιχείρηση EUFOR-RCA στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία αποτελεί από παράδειγμα των προσπαθειών της Ε.Ε τόσο να προσφέρει ανθρωπιστική βοήθεια, όσο και να διαδώσει τις αξίες, τις αρχές και τις νόρμες της σε άλλους διεθνούς φορείς, χρησιμοποιώντας τις δυνατότητες που τις παρέχει η ΚΠΑΑ. Η Ε.Ε μέσω της στρατιωτικής επιχείρησης Eufor-RCA κατάφερε να εδραιώσει την ειρήνη και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τις θεμελιώδεις νόρμες της δηλαδή, σε ένα κράτος, το οποίο βρισκόταν σε σταδιακή αποδόμηση λόγω εσωτερικών συγκρούσεων.

Κεφάλαιο 1ο

1. Η Εννοιολογική προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Κανονιστικής Ισχύος

1.1 Η Έννοια της Ισχύος

«Η έννοια της Ισχύος είναι από τις πιο κεντρικές, αμφιλεγόμενες και πολυσυζητημένες έννοιες των διεθνών σχέσεων και της πολιτικής επιστήμης». ⁴ Ως εκ τούτου, η διαφορετικότητα των προσεγγίσεων και η πολλαπλότητα των εκφάνσεων που παρουσιάζει δυσχεραίνει ιδιαίτερα τη μελέτη της σημασίας της. Η ισχύς μπορεί να εμφανίζεται ως δύναμη - όρος που σηματοδοτεί την υλική πλευρά της ισχύος -, ως εξουσία - όρος που αναφέρεται στη δύναμη που επιτρέπει την άσκηση της ισχύος, ή ακόμα και στο αναγνωρισμένο και νομιμοποιημένο δικαίωμα που έχει κάποιος να διατάζει και να επιβάλλεται. Ακόμη, η ισχύς δύναται να παρουσιάζεται με την μορφή της επιρροής - που αφορά τον τομέα του συναισθήματος και του εσωτερικού κόσμου του ανθρώπου. ⁵ Σύμφωνα με τον Nye η ισχύς αφορά «στην ικανότητα να επηρεάζει κανείς τη συμπεριφορά των άλλων για να επιτυγχάνει τα αποτελέσματα που επιθυμεί». ⁶ Τέλος, ισχύς είναι η ικανότητα να στραφεί η ατομική ή ανθρώπινη συλλογικότητα σε κάποιο επιθυμητό πρότυπο, με την πειθώ, την αγορά, την ανταλλαγή ή τον καταναγκασμό.

Ειδικότερα, το ζήτημα του είδους της ισχύος που αντιπροσωπεύει η Ε.Ε στις διεθνείς σχέσεις απασχόλησε επί δεκαετίες τους ερευνητές, καθώς κατά καιρούς έχουν αποδοθεί σε αυτή διάφοροι χαρακτηρισμοί. Υπάρχει μια ευρέως διαδεδομένη πεποίθηση ότι η Ε.Ε είναι ένα νέο είδος εξουσίας, όχι μόνο όσο αφορά στο δικό της θεσμικό πλαίσιο, αλλά και στις εξωτερικές της σχέσεις. «Θεωρείται ότι βασίζεται σε πολιτικά και όχι στρατιωτικά μέσα, και ότι επιδιώκει την προώθηση συγκεκριμένων προτύπων, παρά τη γεωγραφική επέκταση ή τη στρατιωτική της υπεροχή». ⁷ Κατά τη δεκαετία του 1970, ο François Duchêne υποστήριξε περισσότερο την Ε.Ε ως πολιτική δύναμη (civilian power), το 2002 ο Ian Mannes εισήγαγε την έννοια της κανονιστικής ισχύος (normative power) ως καταλληλότερη, ενώ ενδιάμεσα έκανε την εμφάνιση της και η στρατιωτική ισχύς (military power), κυρίως με την ανάπτυξη της

⁴ Ηρακλείδης Αλέξης, (2005), *Η Διεθνής Κοινωνία και οι θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων: Μια Κριτική Περιδιάβαση*, γ' έκδοση, εκδόσεις Σίδερη, Αθήνα.

⁵ Βλ. αναλυτικότερα στο Κουσκουβέλης Ηλίας, (1997), *Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη και την θεωρία της πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

⁶ Nye J., (2004), *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York, Public Affairs.

⁷ Thomas Diez, (2005), 'Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering Normative Power Europe', *Millennium: Journal of International Studies* 33, no. 3. p: 613–36, 613.

Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ- ΚΠΑΑ με την Συνθήκη της Λισαβόνας). Εν συνεχεία θα ακολουθήσει μια αναλυτικότερη απόδοση των τριών αυτών εννοιών με ιδιαίτερη έμφαση στην έννοια της κανονιστικότητας.

1.2 Τύποι ισχύος: Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως πολιτική και στρατιωτική δύναμη

«Η ιδέα της Ευρώπης ως καθαρά πολιτική εξουσία είναι πίσω μας. Η μεγάλη συζήτηση της δεκαετίας του 1980 γύρω από την Ευρώπη ως πολιτική ή στρατιωτική δύναμη φαίνεται να είναι στοιχείο του παρελθόντος».⁸

I. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως πολιτική δύναμη

Οι απαρχές της συζήτησης για την Ευρωπαϊκή Ένωση ως μία δύναμη κατεξοχήν πολιτική (civilian power) έχει τις ρίζες της στις αρχές της δεκαετίας του 1970, όταν ο Francois Duchene διαδήλωνε πως η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιπροσώπευε περισσότερο μια οικονομική παρά μια στρατιωτική δύναμη.⁹ Κατά την διάρκεια των δύο δεκαετιών που ακολούθησαν οι συζητήσεις των διαφόρων μελετητών σχετικά με την αντίληψη αυτή υπήρξαν εξίσου έντονες, καθόσον η πρόσληψη της Ένωσης ως πολιτική δύναμη ενυπάρχει στις ίδιες τις θεμελιωτικές της βάσεις. Εάν ανατρέξουμε σύντομα στην ιστορική πραγματικότητα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ύστερα της Ένωσης, το όραμα των ευρω-φιλικών κρατών προς μια πολιτική ένωση παρακωλύθηκε εν τέλει λόγω της θεσμικής οργάνωσης της. Καθώς προετοιμαζόταν η οικονομική και νομισματική ένωση το 1991, ορισμένα κράτη επιθυμούσαν ήδη και την πολιτική ένωση, αλλά συνάντησαν αντιδράσεις από τους πιο σκεπτικούς εταίρους. Κατά συνέπεια η λύση που δόθηκε ήταν ο διαμελισμός της Ευρώπης σε δύο συνθήκες – της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης- και σε τρεις πυλώνες. Όπως η Smith υποστηρίζει η E.K, όσον αφορά τον διεθνή της ρόλο ήταν ξεκάθαρα μια πολιτική δύναμη, καθώς στερούταν των στρατιωτικών μέσων (ακόμη

⁸ Smith K. E., (2004), 'Still civilian power EU', p:1, Paper presented at the CIDEL, Workshop, 'From Civilian to Military Power: The European Union at a Crossroads?', Oslo, Retrieved 15 January 2007, from <http://www.arena.uio.no/cidel/WorkshopOsloSecurity/Smith.pdf>

⁹ Duchêne François, (1972), 'Europe's Role in World Peace' in Richard Mayne (ed.), *Europe Tomorrow: Sixteen Europeans Look Ahead* (London: Fontana) και Duchêne, François (1973), 'The European Community and the Uncertainties of Interdependence' in Max Kohnstamm and Wolfgang Hager (eds.), *A Nation Writ Large? Foreign Policy Problems before the European Community*, (Basingstoke: Macmillan), pp. 1-121.

και ως «έσχατη λύση») και στηριζόταν σε οικονομικά και διπλωματικά μέσα μέσα για να επηρεάσει άλλους φορείς.¹⁰

Ωστόσο, από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα η μεταψυχροπολεμική περίοδος αποτέλεσε έναυσμα για την απομάκρυνση από αυτή την ιδέα, παρά το γεγονός ότι η πυρηνική αντιπαράθεση είχε τελειώσει και οι αμυντικές απαιτήσεις είχαν εξαφανιστεί. Η δημιουργία της Ε.Ε μάλιστα με την συνθήκη του Μάαστριχτ είχε θέσει τα θεμέλια για την σταδιακή απόκτηση μιας αμυντικής διάστασης. Η ιδέα αναγεννιέται δέκα μόλις έτη αργότερα, με αφορμή τον εορτασμό των 50 χρόνων της Ε.Ε, στις 9 Μαΐου 2000, όταν η διακήρυξη του Schuman με στόμφο διακήρυττε την συμπλήρωση μισού αιώνα σταθερότητας, ευημερίας και ειρήνης μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης.¹¹ Αν και είναι αλήθεια αμφισβητήσιμο ποιοι είναι οι παράγοντες που οδήγησαν σε αυτήν την μακροχρόνια περίοδο ομαλότητας, οι συζητήσεις για την Ευρώπη στις αρχές της 2^{ης} χιλιετίας ως πολιτική δύναμη αποτέλεσαν κεντρικό σημείο για τον ρόλο της στο γενικότερο διεθνές σκηνικό. Ο Αμερικανός συντηρητικός Robert Kagan παρουσιάζει την Ευρώπη ως «Αφροδίτη» θέλοντας να τονίσει την τάση της να επιλύει τις διαφορές της ειρηνικά και μέσα από συνεργασία, ενώ αντίθετα θέλει τις ΗΠΑ ως «Άρη», τον θεό του πολέμου, που λύνει τις διαφορές της προτάσσοντας την στρατιωτική της ισχύ.¹²

Η Karen Smith, μία από τις μεγαλύτερες υποστηρίκτριες των θετικών αποτελεσμάτων που θα απέφερε μία Ε.Ε ως πολιτική δύναμη, απέδωσε τον ορισμό αυτής ως εξής: «*Η πολιτική δύναμη δεν είναι στρατιωτική, περιλαμβάνει οικονομικά, διπλωματικά και πολιτιστικά εργαλεία*».¹³ Πολύ νωρίτερα ο Hanns Maull την είχε περιγράψει ως «*την αποδοχή της αναγκαιότητας για συνεργασία με άλλους με σκοπό την επιδίωξη των διεθνών στόχων, τη συγκέντρωση μη στρατιωτικών, αλλά κυρίως οικονομικών μέσων για την εξασφάλιση εθνικών στόχων, με την στρατιωτική δύναμη να παραμένει ως έσχατη λύση εξυπηρετώντας ουσιαστικά στη διαφύλαξη άλλων μέσων της διεθνούς αλληλεξάρτησης και τέλος ως την προθυμία για την ανάπτυξη υπερεθνικών δομών για την αντιμετώπιση των κρίσιμων ζητημάτων της διεθνούς*

¹⁰ Smith K. E., (2000), 'The End of Civilian Power EU: A Welcome Demise or Cause for Concern?' *The International Spectator*, V. XXXV, No. 2, April-June 2000, p.:3.

¹¹ Διακήρυξη Schuman της 9^{ης} Μαΐου 2000, https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europeday/schuman-declaration_el (διαθέσιμο κείμενο στην Ελληνική).

¹² Robert Kagan, (2002), 'Power and Weakness: Why the United States and Europe see the world differently', *European Security Forum Working Paper*, no.8, Policy Review No. 113.

¹³ Smith (2004), 'Still 'civilian power EU'?', p.:1.

διαχείρισης».¹⁴ Ο Maul δίνει έμφαση στα πολιτικά μέσα και στην ροπή για συνεργασία. Εντούτοις, ο πιο ακριβής ορισμός που δόθηκε αποκλειστικά για την Ε.Ε είναι αυτός του Duchene, ο οποίος έκανε συγκεκριμένη αναφορά «σε μια πολιτική ομάδα κρατών βασισμένη περισσότερο σε οικονομική δύναμη παρά σε στρατιωτική».¹⁵ Τα πολιτικά μέσα που παρουσιάζονται, επομένως, τόσο από τον Maull όσο και από τον Duchene είναι η διεθνής συνεργασία, η αλληλεγγύη, η ενίσχυση των διεθνών κανόνων και η υπευθυνότητα για το παγκόσμιο τοπίο. Όλα αυτά συνεπάγονται και προέρχονται από την διάχυση των εννοιών της ισότητας, της δικαιοσύνης και της ανεκτικότητας.¹⁶

Το κύριο πλεονέκτημα σε αυτό το σημείο, όσον αφορά τον ορισμό της Smith σε σχέση με τους άλλους είναι πως δεν προκαλεί καμία σύγχυση ανάμεσα στα πολιτικά και στρατιωτικά μέσα, καθώς όπως ο ίδιος δηλώνει υπάρχει διαφορά ανάμεσα σε αυτά τα δύο είδη μέσων.¹⁷ Υπάρχει ωστόσο μια προβληματική για το που βρίσκεται η διαχωριστική γραμμή μεταξύ πολιτικής και στρατιωτικής ισχύος. Έχει δημιουργηθεί μία έντονη συζήτηση για το εάν μια πολιτική δύναμη μπορεί να χρησιμοποιήσει στρατιωτική ισχύ για την επίλυση των διεθνών ζητημάτων ή την εκπλήρωση οποιουδήποτε από τους στόχους της. Για παράδειγμα, οι ειρηνευτικές αποστολές θεωρούνται μέσα πολιτικής ισχύος, παρά το γεγονός ότι υλοποιούνται από οπλισμένους και εκπαιδευμένους στρατιώτες. Μία πολιτική δύναμη μπορεί να χρησιμοποιεί συμπληρωματικά στρατιωτικά εργαλεία, χωρίς να χάνει την ιδιότητα της ως τέτοια. Ως πολιτική δύναμη, λοιπόν, ορίζεται όχι μόνο από τα μέσα που χρησιμοποιεί κάποιος, αλλά και από τον σκοπό τον οποίο θέτει, καθώς και την διαδικασία της εξωτερικής πολιτικής που ακολουθεί. Υπάρχουν, επομένως, τέσσερα απαραίτητα στοιχεία προκειμένου να χαρακτηριστεί κάποιος φορέας πολιτική δύναμη: τα μέσα, οι στόχοι, η πειθώς και ο δημοκρατικός έλεγχος, τόσο στην εξωτερική πολιτική όσο και στην αμυντική πολιτική.¹⁸ Με βάση αυτά τα τέσσερα κριτήρια δίνεται ένας ιδεατός ορισμός της πολιτικής ισχύος ως ένας δρώντας οργανισμός που χρησιμοποιεί πολιτικά μέσα για να πείσει, επιδιώκοντας πολιτικούς

¹⁴ Maull H. W., (1990), 'Germany and Japan: The New Civilian Powers', *Foreign Affairs*, V.69, no. 5, p. : 93-3.

¹⁵ Duchêne, (1973), *The European Community and the Uncertainties of Interdependence*, p.: 19-20.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Smith K. E., (2005), Beyond the Civilian Power Debate, *Politique Europeene 1*, 17, p.: 63-82.

¹⁸ Smith K. E., (2004), 'Still 'civilian power EU'?', p.: 2.

σκοπούς, ενώ η εξωτερική του πολιτική υπόκειται σε δημοκρατικό έλεγχο και δημόσια εξέταση.¹⁹

Η συζήτηση, εντούτοις, που έχει αναπτυχθεί γύρω από αυτά τα τέσσερα κριτήρια έχει υποστεί ενδιαφέρουσα κριτική. Πολλοί μελετητές υποστηρίζουν πως ένας δρών μπορεί να χρησιμοποιεί στρατιωτικά εργαλεία, αλλά να παραμένει πολιτική δύναμη, εφόσον οι στόχοι που θέτει είναι πολιτικοί. Ο Whitman διατείνεται πως «η ανάπτυξη στρατιωτικών μέσων δεν είναι αρκετή για να ακυρώσει ή να καταστήσει έγκυρο το χαρακτηρισμό της Ε.Ε ως πολιτικής δύναμης».²⁰ Ο Σταυρίδης υποστηρίζει πως για να καταστεί η Ε.Ε πολιτική δύναμη οφείλει να χρησιμοποιεί στρατιωτικά εργαλεία.²¹ Ωστόσο, όπως ήδη αναφέρθηκε, οι ειρηνευτικές και ανθρωπιστικές αποστολές όχι μόνο αποτελούνται από στρατιωτικό προσωπικό, αλλά δεν είναι πολιτικές ούτε στον τύπο τους, αφού οι καταστροφές που μπορούν να προκαλέσουν είναι ορατές (βλ. επιχείρηση στην Σομαλία). Επομένως, σύμφωνα με την Smith, οι ειρηνευτικές αποστολές αποτελούμενες από στρατιωτικό προσωπικό είναι σαφέστατα ένα στρατιωτικό εργαλείο, το οποίο όμως δεν ανήκει σε μία πολιτική δύναμη.²² Όσον αφορά το κριτήριο των πολιτικών στόχων αυτοί δεν είναι εξίσου εύκολα προσδιορίσιμοι, αφού ακόμη και αν υποθέσουμε ότι η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι ένας από αυτούς, πρέπει να προσδιορίσουμε για ποια ανθρώπινα δικαιώματα μιλάμε και ποιες δημοκρατικές αρχές έχουν προτεραιότητα. Το τρίτο κριτήριο αναφερόμενο στην πειθώ αμφισβητείται εκτενώς αφού δεν είναι λίγες οι φορές που η Ε.Ε χρησιμοποιεί «την δύναμη της εντολής» (command power),²³ προκειμένου να εξαναγκάσει άλλα κράτη προς ενέργεια. Όσον αφορά, τέλος τον δημοκρατικό έλεγχο της εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής, αυτός από πολλούς μελετητές κρίνεται ανεπαρκής, αφού κατά την ανάπτυξη της ΕΠΠΑ επικράτησαν συνθήκες αδιαφάνειας.

Ο Bull ήδη το 1982 επέκρινε την έννοια της πολιτικής δύναμης για την αναποτελεσματικότητα και την έλλειψη αυτάρκειας σε στρατιωτικά μέσα,

¹⁹ Ibid, p.: 63-82.

²⁰ Richard Whitman, (2002), 'The Fall, and Rise, of Civilian Power Europe?,' *Australian National University, National Europe Centre, Paper no. 16*, p. 19.

²¹ Stelios Stavridis, (2001), 'Why the "Militarising" of the European Union is Strengthening the Concept of a "Civilian Power Europe"', *Robert Schuman Centre Working Paper no. 2001/17* (Florence: European University Institute), p. 17-20.

²² Βλ. Αναλυτικότερα Smith, K. E. (2004). 'Still 'civilian power EU'?', p.8-10.

²³ Ibi, p.10.

οραματιζόμενος να μετατρέψει την ΕΚ σε μια στρατιωτική δύναμη.²⁴ Ο Alfred Pijpers, επίσης, τόνισε ξεκάθαρα τα «όρια της πολιτικής εξουσίας σε ένα μάλλον απολιτικό κόσμο».²⁵ Σήμερα, η ιδέα της Ε.Ε ως πολιτικής δύναμης αρχίζει να φθίνει, διότι έχει στην κατοχή της στρατιωτικά μέσα τα οποία χρησιμοποιεί για ειρηνευτικούς σκοπούς και από την στιγμή μάλιστα που έχει αρχίσει να αναπτύσσει μια έντονη στρατιωτική διάσταση μέσα από την δημιουργία της ΚΕΠΠΑ και της ΕΠΠΑ.

II. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως στρατιωτική δύναμη

Όπως και το όνομα προδιαθέτει μια στρατιωτική δύναμη χρησιμοποιεί πρωτίστως τα στρατιωτικά της εργαλεία και δευτερευόντως τα πολιτικά. Σύμφωνα με την Smith «στρατιωτική δύναμη είναι ένας δρών που χρησιμοποιεί στρατιωτικά εργαλεία, βασίζεται στον εξαναγκασμό για να επηρεάσει τους άλλους δρώντες, επιδιώκει στρατιωτικού σκοπούς και η διαδικασία διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής είναι αντιδημοκρατική».²⁶ Ο Huntington εκφράζει ακόμη πιο δραστικά τον ορισμό λέγοντας πως «Οι στρατιωτικές ικανότητες ... μπορούν να χρησιμοποιηθούν για ανθρωπιστικούς και άλλους πολιτικούς λόγους, αλλά ο στρατός θα έπρεπε να εκπαιδεύεται και να οργανώνεται αποκλειστικά για το σκοπό του. Μία στρατιωτική δύναμη είναι βασικά αντί-ανθρωπιστική: ο σκοπός της είναι ο θάνατος των ανθρώπων με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο».²⁷ Σύμφωνα με αυτούς τους ορισμούς λίγα κράτη μόνο θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως καθαρά στρατιωτικά, όπως η Νότια Κορέα, η Χιτλερική Γερμανία και το Ιράκ επί καθεστώτος Σαντάμ Χουσεΐν. Η Ε.Ε σαφώς δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως στρατιωτικό κράτος σύμφωνα με τους παραπάνω ορισμούς, παρά το γεγονός ότι αν συνδύαζε όλες τις στρατιωτικές τις δυνάμεις θα μπορούσε να αποτελέσει τη δεύτερη μεγαλύτερη στρατιωτική δύναμη στον κόσμο.²⁸

²⁴ Bull Hedley, (1982), 'Civilian Power Europe: A Contradiction in Terms?', *Journal of Common Market Studies* 21, 2, p.: 149-164.

²⁵ Pijpers A., 'The Twelve Out-of-Area: A Civilian Power in an Uncivil World?', in Pijpers A., E. Regelsberger, W. Wessels, and G. Edwards (eds) *European Political Cooperation in the 1980s: A Common Foreign Policy for Western Europe?* (Dordrecht: Martinus Nijhoff, 1988) p.: 162.

²⁶ Smith, (2004), 'Still 'civilian power EU'?', p.:13.

²⁷ Huntington S., (1993), 'New Contingencies', *Old Roles, Joint Force Quartely*. Vol. 2, Autumn, p.: 38.

²⁸ Solana J., (2003), 'A Secure Europe in a better world', *European Security Strategy*, Retrieved 15 January 2007, from <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>.

Κάνοντας μια σύντομη αναδρομή στο παρελθόν, μετά την ήττα της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας από τη γαλλική Εθνοσυνέλευση το 1954, το ζήτημα της Ε.Ε ως στρατιωτική δύναμη παρέμεινε «ταμπού»²⁹ μέχρι την συμφωνία της Συνθήκης για την Ε.Ε (ΣΕΕ) το 1991. Όπως ο Whitman ανέφερε, «η ΣΕΕ είχε επισημάνει την πρόθεση των κρατών μελών της Ένωσης να προχωρήσουν πέρα από μια πολιτική δύναμη στην Ευρώπη και να αναπτύξουν μια αμυντική διάσταση, όσον αφορά την διεθνή ταυτότητα της Ένωσης». ³⁰ Η νέα Συνθήκη του Μάαστριχτ γκρέμισε το «ταμπού» διακηρύσσοντας ότι: «Η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας περιλαμβάνει το σύνολο των θεμάτων που αφορούν την ασφάλεια της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της εν καιρώ διαμόρφωσης μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής που θα μπορούσε να οδηγήσει εν καιρώ σε κοινή άμυνα». Η προσδοκία ήταν ότι η μετάβαση από την ενιαία δομή της ΕΚ στη δομή των τριών πυλώνων της Ε.Ε ήταν μέρος μιας θεμελιώδους στροφής από την πολιτική στην στρατιωτική ισχύ, με την προϋπόθεση ότι η ανάπτυξη μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας προοιωνίζε έναν τέταρτο πυλώνα, αυτόν της αμυντικής πολιτικής. ³¹

Ωστόσο, για τα επόμενα επτά χρόνια, οι προσδοκίες της εξωτερικής πολιτικής και της στρατιωτικής εξουσίας δεν συνοδεύθηκαν από τα προσδοκώμενα επιτεύγματα της Ε.Ε, μια απογοήτευση που ο Hill αισθάνθηκε ότι ήταν μια «κένωση των προσδοκιών για τις στρατιωτικές ικανότητες», που στηριζόταν σε εξωπραγματικές προσδοκίες, τις οποίες η Helene Sjursen χαρακτήριζε ως μια «αιώνια φαντασίωση». ³² Η στασιμότητα αυτή απεδόθη στα Δυτικοευρωπαϊκά κράτη, που χρειάζονταν το ΝΑΤΟ και τις ΗΠΑ, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την Σοβιετική Ένωση και δεν ήθελαν να διακινδυνέψουν αυτήν την κατάσταση. Όπως ο Smith ανέφερε, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ήταν μια πολιτική δύναμη «καταλάθος». ³³

Ωστόσο, η τάση προς μια στρατιωτική Ευρώπη φαίνεται να κινείται από το συμβολικό επίπεδο σε σημαντικές επιτυχίες, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας τον Ιούνιο του 1999 όπου η Ε.Ε δεσμεύθηκε να αποκτήσει μια δύναμη

²⁹ As Holly Wyatt-Walter argued in *The European Community and the Security Dilemma, 1979-1992*, (London: Macmillan, 1997) part II.

³⁰ Whitman Richard, (1998), 'From Civilian Power to Superpower?' *The International Identity of the European Union*, (Basingstoke: Macmillan), p. 15-6.

³¹ Manners Ian, (1994), 'The Development of CFSP: Towards a Fourth Pillar?', presented to panel on *The European Union's International Identity*, convenor Irene Brennan, at the BISA Annual Conference, University of York. <http://www.ukc.ac.uk/politics/staff/Manners-BISA94>.

³² Όπως αναφέρεται στον Manners Ian (2004), 'Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?', p.: 27.

³³ Smith K. E., (2000), 'The End of Civilian Power EU: A Welcome Demise or Cause for Concern?', *The International Spectator*, Volume XXXV, No. 2, April-June 2000, p. :14.

60.000 ατόμων (Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης-ΔΤΑ) έτοιμη για ενέργεια έως το τέλος του 2003. Ενώ η επίσημη προετοιμασία για τα καθήκοντα Petersberg της ΔΤΑ θα μπορούσε να θεωρηθεί από κάποιους ως απόδειξη της κίνησης προς την κατεύθυνση μιας στρατιωτικής δύναμης στην Ευρώπη, άλλοι υποστήριξαν ότι τα καθήκοντα αυτά εξακολουθούν να είναι στην αρμοδιότητα της πολιτικής εξουσίας, όπως τα θέματα της άμυνας και της πυρηνικής ικανότητας εξακολουθούν να παραμένουν στην αρμοδιότητα του NATO.³⁴ Οι συνθήκες, μάλιστα, του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ αντανάκλυσαν την προοδευτική πλαισίωση μιας κοινής αμυντικής πολιτικής.

Στον αντίποδα, ο Duchêne υποστήριξε πειστικά ότι «το μόνο πράγμα που η Ευρώπη δεν μπορεί να είναι, είναι μια σημαντική στρατιωτική δύναμη», λόγω της αμφιβόλου αξίας και της χρήσης των πυρηνικών όπλων, οι οποίες θα πρέπει να ελέγχονται από «έναν ευρωπαϊκό Πρόεδρο». ³⁵ Οι περισσότεροι μελετητές υποστήριξαν πως η Ε.Ε συνεχίζει να παραμένει μια πολιτική δύναμη, καθώς τα στρατιωτικά εργαλεία χρησιμοποιούνται μόνο επικουρικά. Η Συνθήκη της Νίκαιας, ωστόσο, ενίσχυσε περισσότερο τις δυνατότητες της ΚΕΠΠΑ, προωθώντας την ενισχυμένη συνεργασία, ενώ η μεταρρυθμιστική συνθήκη της Λισαβόνας ενέταξε την ΚΕΠΠΑ στο γενικό πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής και δημιούργησε τον Ύπατο Εκπρόσωπο για θέματα εξωτερικών και άμυνας.

Ο Bull το 1982 ήταν αυτός που τόνισε την χρησιμότητα της στρατιωτικής ισχύος, και την ματαιότητα της πολιτικής εξουσίας.³⁶ Άλλωστε «ο μόνος δρόμος για μια βαθύτερη ενοποίηση ήταν η απόκτηση αμυντικής διάστασης».³⁷ Η Smith, το 2000, μίλησε ανοιχτά για τρεις βασικές παραδοχές, οι οποίες αποτελούν την βάση μίας αμυντικής διάστασης. Καταρχήν, το βασικό μοντέλο για την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στην εξωτερική πολιτική, την ασφάλεια και την άμυνα είναι το κράτος. Το 1991 η Γερμανία και η Γαλλία υποστήριξαν ότι στόχος θα έπρεπε να είναι η δημιουργία «ενός κοινού Ευρωπαϊκού Αμυντικού Συστήματος, χωρίς το οποίο η ολοκλήρωση της

³⁴ Jørgensen, Knud Erik (1997a), 'Western Europe and the Petersberg Tasks' in Knud Erik Jørgensen (ed.) *European Approaches to Crisis Management* (The Hague: Kluwer Law International), p.: 131-151.

³⁵ Duchêne François, (1972), 'Europe's Role in World Peace', in Richard Mayne (ed.) *Europe Tomorrow: Sixteen Europeans Look Ahead*, (London: Fontana), p.: 37.

³⁶ Βλ. Bull, Hedley (1982), 'Civilian Power Europe: A Contradiction in Terms?', *Journal of Common Market Studies* 21, 2, pp. 149-164.

³⁷ Smith K. E., (2000). The End of Civilian Power EU: A Welcome Demise or Cause for Concern?, *The International Spectator*, Volume, XXXV, No. 2, April-June 2000, p.: 3.

Ε.Ε θα έμενε ανολοκλήρωτη».³⁸ Η Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο δήλωσαν ότι «η πολιτική ένωση υπαινίσσεται την σταδιακή ανάπτυξη και εφαρμογή μιας κοινής εξωτερικής και πολιτικής ασφαλείας και μια δυνατότερη Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα με την προοπτική μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Πολιτικής συμβατή με την κοινή αμυντική πολιτική που είχαμε με τους συμμάχους μας στο ΝΑΤΟ». ³⁹ Δεύτερον, η ΚΕΠΠΑ δεν θα γίνει αποτελεσματική, εκτός και εάν η Ε.Ε αποκτήσει πρόσβαση σε στρατιωτικά εργαλεία, καθώς καθ' αυτόν τον τρόπο θα αυξηθεί η επιρροή της. Ο Peter van Ham συμφωνεί λέγοντας πως «είναι δύσκολο να προβλέψουμε μια αποτελεσματική ΚΕΠΠΑ ικανή να διατηρήσει την ειρήνη και την σταθερότητα στην Ευρώπη και παραπέρα, χωρίς την δυνατότητα χρήσης της στρατιωτικής ισχύος σαν έσχατη λύση».⁴⁰ Παρομοίως, ο Göran Therborn υποστηρίζει ότι «χωρίς την επιλογή της βίας και τη διάθεση να την χρησιμοποιήσουμε, η Ευρώπη είναι απίθανο να εξελιχθεί σε κανονιστική δύναμη».⁴¹ Τέλος, η στρατιωτική ισχύς είναι σημαντική σε ένα κόσμο «απολιτικό» στον οποίο όλοι χρησιμοποιούν τη βία για την επίτευξη των στόχων τους.

Ωστόσο, δεν άργησε να έρθει η αντιπαράθεση σε σχέση με τις παραπάνω παραδοχές. Οι περισσότερες εξωτερικές πολιτικές δεν εμπλέκουν τη χρήση βίας, ενώ η έντονη συζήτηση γύρω από την στρατιωτική διάσταση απομακρύνει από την ίδια την ουσία, που είναι η συμφωνία μεταξύ των κρατών μελών. Διότι, εάν τα κράτη δεν συγκλίνουν ως προς τα θεσμικά ζητήματα, τότε κανένα είδους εργαλείο δεν θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί, στρατιωτικό ή πολιτικό. Αλλά ακόμη και αν επέλθει συμφωνία είναι αμφισβητήσιμο για το αν όντως τα στρατιωτικά μέσα μπορούν να αποφέρουν αποτελέσματα και σε ποιες περιπτώσεις. Εν συντομία, θα πρέπει να αναρωτηθούμε εάν αυτή η κατεύθυνση θα οδηγήσει σε μια αποτελεσματικότερη Ένωση ή θα αυξήσει την ασφάλεια της Ένωσης. «Παρόμοιες συζητήσεις μπορεί να είχαν νόημα κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, αλλά με τους μετασχηματισμούς στις διεθνείς σχέσεις που επήλθαν μετά τη λήξη του, πρέπει να κοιτάξουμε πέρα από

³⁸ Franco-German Proposals on Political Union: Security Policy Cooperation in the Framework of the Common Foreign and Security Policy of Political Union (February 1991) in Laursen, F. and S. Vanhoonacker(eds) *The Intergovernmental Conference on Political Union* (Dordrecht: Martinus Nijhoff,1992) p.: 333.

³⁹ An Anglo-Italian Declaration on European Security and Defence (5 October 1991) in Laursen and Vanhoonacker, *The Intergovernmental Conference*, p.: 413.

⁴⁰ P. van Ham, 'The EU and WEU: From Cooperation to Common Defence?' in Edwards and Pijpers *The Politics of European Treaty Reform*, p.: 308.

⁴¹ G. Therborn, 'Europe in the Twenty-first Century: The World's Scandinavia?' in Gowan, P. and P. Anderson (eds) *The Question of Europe* (London: Verso, 1997) p.: 380.

τις έννοιες της πολιτικής και στρατιωτικής δύναμης, προκειμένου να αντιληφθούμε την ΕΕ ως κανονιστική δύναμη». ⁴²

1.3 Η Έννοια της Κανονιστικής Ισχύος της Ευρωπαϊκής Ένωσης

[...] «Η δυνατότητα να ορίσουμε τι θεωρείται ως “κανονικό” στην παγκόσμια πολιτική, είναι σε τελική ανάλυση, η μεγαλύτερη δύναμη απ' όλα ». ⁴³

Ήδη, λοιπόν, εκ των προαναφερθέντων προκύπτει ότι είναι αδύνατο να εξετάσουμε την Ε.Ε είτε ως καθαρά πολιτική ή είτε ως καθαρά στρατιωτική δύναμη κατά την παραδοσιακή αντίληψη των εννοιών αυτών. Ως εκ τούτου ήταν αναγκαία η ανάδυση άλλων εννοιών προκειμένου να αποδώσουμε το ρόλο της Ε.Ε στην διεθνή σκηνή. Ο Manners, λοιπόν, υποστήριξε σθεναρά ότι η Ε.Ε μπορεί να θεωρηθεί ως μία κανονιστική δύναμη, η οποία είναι σε θέση να προσδιορίσει τι είναι «φυσιολογικό» στην παγκόσμια πολιτική σκηνή.

Η έννοια της κανονιστικής εξουσίας δεν είναι κάτι καινούριο, καθώς ο Carr είχε ορίσει αυτή ως «εξουσία υπέρτερη της γνώμης», ⁴⁴ ενώ ο Galtung αναφέρθηκε σε αυτή ως μια «ιδεολογική δύναμη». ⁴⁵ Υπό την έννοια αυτή, ο όρος ιδεολογικός, σημαίνει ότι ένας δρών δεσμεύεται να αντιλαμβάνεται τους παγκόσμιους κανόνες και αρχές ως το επίκεντρο των σχέσεών του με άλλους φορείς. Θα μπορούσε κανείς να αναρωτηθεί, βέβαια, πώς κατ' αυτόν τον τρόπο ένας δρών μπορεί να καταστεί ισχυρή δύναμη στο διεθνές περιβάλλον. Ο Manners υποστηρίζει ότι η «διάχυση των κανόνων προκύπτει από την ακούσια διάδοση των ιδεών [...] σε άλλους πολιτικούς δρώντες». ⁴⁶ Ως εκ τούτου, ένας κρατικός φορέας είναι ισχυρός, επειδή η προώθηση των καθολικών κανόνων και των αρχών θα δημιουργήσει μία (ηθική) πίεση για τους άλλους δρώντες να γίνουν φορείς των ίδιων αρχών. Επιπλέον, ο Galtung υπογραμμίζει ότι ένας δρών γίνεται έτσι ισχυρός, επειδή, «οι ιδέες του ισχυρού-

⁴² Manners Ian (2004), 'Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?', p.: 27.

⁴³ Manners I., (2002), 'Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?', *Common Market Studies*, 40, 235-258.

⁴⁴ Carr E. H., (1962), *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, London: Macmillan, p.108.

⁴⁵ Galtung J., (1973), *The European Community: A Superpower in the Making*, London: Allen & Unwin, p.33.

⁴⁶ Manners, (2002), 'Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?', p.244.

αποστολέα διαπερνούν και διαμορφώνουν τη βούληση του αποδέκτη μέσω του πολιτισμού του». ⁴⁷ Κατ' αυτόν τον τρόπο η κανονιστική ισχύς θα μπορούσε να εξεταστεί ως δύναμη που είναι σε θέση να ενεργεί ως «μετατροπέας των κανόνων του διεθνούς συστήματος». ⁴⁸ Επιστρέφοντας πάλι στον Duchene μπορούμε να δούμε ότι παρόλο που ο ίδιος ήταν ευνοϊκά προσκείμενος στην πολιτική εξουσία, γνώριζε επίσης ότι η «διεθνής διάχυση των πολιτικών και δημοκρατικών προτύπων» ήταν αποφασιστικής σημασίας προκειμένου η ΕΚ να μην γίνει «θύμα της πολιτικής εξουσίας». ⁴⁹ Ειδικότερα, επέδειξε ενδιαφέρον για την κανονιστική εξουσία της ΕΚ ως «ιδεολογικής δύναμης», ξεκινώντας και ο ίδιος από τις πεποιθήσεις των «ιδρυτών» και επεκτάθηκε και σε πολύ διαφορετικές πολιτικές ιδιοσυγκρασίες. ⁵⁰

Σύμφωνα, πάλι, με τον Manners «Η πρόσληψη της Ε.Ε ως κανονιστικής εξουσίας σχετίζεται με μια συζήτηση για την ιδεολογική ισχύ, “μια εξουσία υπέρτερη της γνώμης”, ή “μια ιδεολογική δύναμη”, και την επιθυμία να προχωρήσουμε πέρα από τη συζήτηση ενός κρατικού δρώντος, μέσω της κατανόησης της διεθνούς ταυτότητας της Ε.Ε. Προκειμένου να διευκρινιστούν αυτές οι τρεις διαφορετικές αναπαραστάσεις της δύναμης της Ε.Ε στις διεθνείς σχέσεις, αξίζει να συγκριθεί η πολιτική, στρατιωτική και κανονιστική δύναμη της Ευρώπης:

	Πολιτική Δύναμη	Στρατιωτική Δύναμη	Κανονιστική Δύναμη
Carr	Οικονομική Δύναμη	Στρατιωτική Δύναμη	Γνώμη
Galtung	Επικερδής	Τιμωρητικός	Ιδεατός
Manners	Ικανότητα Χρήσης Οικονομικών Εργαλείων	Ικανότητα χρήσης στρατιωτικών εργαλείων	Ικανότητα διαμόρφωσης αντίληψης του «κανονικού»

Αυτό που προτείνω στο συγκεκριμένο σημείο είναι ότι η Ε.Ε δεν αποτελεί ούτε μια πολιτική δύναμη διακυβερνητικού χαρακτήρα, που χρησιμοποιεί οικονομικά εργαλεία, ούτε μια στρατιωτική δύναμη υπερεθνικού χαρακτήρα που χρησιμοποιεί

⁴⁷ Galtung, J., (1973), *The European Community: A Superpower in the Making*, London: Allen & Unwin, p:36.

⁴⁸ Manners I., (2002), ‘Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?’, p.: 252.

⁴⁹ Βλ. Duchêne F., (1973), ‘The European Community and the Uncertainties of Interdependence’ In M. Kohnstamm & W. Hager, *A Nation Writ Large? Foreign-Policy Problems before the European Community*, London: Macmillan, (p. 19-20).

⁵⁰ Ibid.

ένοπλη βία, αλλά μια κανονιστική δύναμη μιας ιδεατής φύσης που χαρακτηρίζεται από κοινές αρχές».⁵¹

«Η Ε.Ε είναι ένα μοναδικό παράδειγμα “συν-ολοκλήρωσης” που συνδυάζει τόσο διακυβερνητικούς, όσο και υπερεθνικούς τρόπους λήψης αποφάσεων».⁵² «Η ιδέα της Ε.Ε ως κανονιστικής δύναμης στις διεθνείς σχέσεις μας επιτρέπει να απομακρυνθούμε από την «παγίδα της διχοτόμησης (πολιτική- στρατιωτική δύναμη)» εξετάζοντας την έκταση στην οποία η “συν-ολοκλήρωση” επιτρέπει την ανάπτυξη των χαρακτηριστικών της κυβερνητικής και διεθνούς ταυτότητας που υπερβαίνουν τα κρατικά όρια και την διεθνή κοινωνία».⁵³ Οι διαφορές μεταξύ μιας πολιτικής και μια κανονιστικής δύναμης στην Ευρώπη έγκεινται κατά τον Manners, στο γεγονός ότι η ΕΕ από τη μία χρησιμοποιεί κυρίως την οικονομική ισχύ ως μια μορφή εξαναγκασμού, ενώ από την άλλη κατά κύριο λόγο μετατρέπει τις αντιλήψεις για το ρόλο της οικονομίας στις διεθνείς σχέσεις.⁵⁴ Αντίθετα, οι διαφορές μεταξύ μιας στρατιωτικής και μιας κανονιστικής δύναμης της Ευρώπης έγκεινται στο ότι η ΕΕ κατά κύριο λόγο κάνει χρήση της στρατιωτικής ισχύος ως μια μορφή εξαναγκασμού, ενώ από την άλλη κατά κύριο λόγο αλλάζει τις ίδιες τις αντιλήψεις για το ρόλο της δύναμης στις διεθνείς σχέσεις.⁵⁵

Η συζήτηση, επομένως, για την Ε.Ε ως κανονιστική δύναμη εντάσσεται σε ένα γενικότερο προβληματισμό, σχετικά με το ρόλο και τα μέσα που έχει η ίδια ως διεθνής δρών. Συνεχίζοντας ο Manners αναφέρει πως « Η Ένωση και οι δράσεις της στην διεθνή σκηνή απαιτούν μια ευρύτερη και καταλληλότερη προσέγγιση, ώστε να αντανακλούν τι είναι, τι κάνει και τι θα έπρεπε να κάνει».⁵⁶ Η Ε.Ε ως διεθνής δρών δίνει έμφαση στην χρήση διπλωματικών μέσων και όχι στρατιωτικού εξαναγκασμού, στο διάλογο, στη διαμεσολάβηση, στην προώθηση και προάσπιση οικουμενικών και παγκόσμιων νορμών. Βασικό στοιχείο στην ανάλυση της έννοιας της κανονιστικής δύναμης είναι η κανονιστική βάση της Ε.Ε, που αναδεικνύει τον ρόλο των νορμών, των ιδεών και των ηθικών αρχών στη διεθνή δράση της. Η κανονιστική διαφορετικότητα της Ε.Ε για τον Manners προκύπτει από το ιστορικό της πλαίσιο,

⁵¹ Manners Ian (2002), ‘Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?’, (εκεί και ο πίνακας), p.: 28-29.

⁵² Manners Ian and Richard Whitman, eds. (2000), *The Foreign Policies of European Union Member States*, (Manchester: Manchester University Press).p. 28-29.

⁵³ Manners Ian (2002), ‘Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?’, p.: 30.

⁵⁴ Βλ. αναλυτικότερα, *ibid*, p.30-31.

⁵⁵ Βλ. αναλυτικότερα, *ibid*, p.30-31.

⁵⁶ Manners Ian, (2006), “Normative Power Europe Reconsidered: Beyond the Crossroads”, *Journal of European Public Policy*, 13:2, pp. 182-199, σελ. 184.

την υβριδική πολιτεία και την πολιτική και νομική της δομή. Λόγω αυτών των παραγόντων, η Ε.Ε έχει τοποθετήσει στο επίκεντρο των διαφόρων πολιτικών της, την ισχυρή της δέσμευση στις οικουμενικές νόρμες και αξίες, όχι μόνο στις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών, αλλά και στην ευρύτερη διεθνή της δράση.⁵⁷

Ο Diez από την άλλη, ασκώντας κάποιου είδους κριτική το 2005 στη θεωρία του Manners σχετικά με την κανονιστική ισχύ υποστήριξε πως «κανονιστική δύναμη είναι μια δύναμη που είναι σε θέση να διαμορφώνει αντιλήψεις περί του τι είναι κανονικό».⁵⁸ Μπορούμε κατ' αυτόν τον τρόπο να προσδιορίσουμε τι είναι κανονιστική ισχύ από τον αντίκτυπο που έχει στο τι θεωρείται κανονική συμπεριφορά από τους άλλους δρώντες. Για τον Diez η κανονιστική ισχύς υποδηλώνει την ικανότητα των δρώντων να διαμορφώνουν τις αξίες των άλλων. Μάλιστα, εντοπίζει την ανεξάρτητη δύναμη των νορμών να επηρεάζουν την συμπεριφορά των άλλων δρώντων, αποδίδοντας στην κανονιστική ισχύ μία χροιά ηγεμονίας. Το σημείο,

ωστόσο, διαφοροποίησης από τον Manners έγκειται στο γεγονός ότι ο Diez δεν διαχωρίζει σε απόλυτο βαθμό την πολιτική ισχύ από την κανονιστική, αλλά υποστηρίζει ότι η πρώτη εμπεριέχεται στην δεύτερη. Επιπλέον, η κανονιστική δύναμη θα μπορούσε να συνυπάρξει και με άλλες δυνάμεις, όπως για παράδειγμα την στρατιωτική. Μάλιστα, προχωράει λέγοντας πως η Ε.Ε δεν αποτελεί ένα ξεχωριστό παράδειγμα κανονιστικής ισχύος, αφού η έννοια αυτή μπορεί να αναφέρεται και σε άλλους διεθνείς δρώντες, όπως τις ΗΠΑ. Στην περίπτωση αυτή, βέβαια, το κανονιστικό υπόβαθρο είναι διαφορετικό, αφού εδώ κυριαρχεί περισσότερο το στρατιωτικό στοιχείο, όσον αφορά την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ.

Μία τελευταία επισήμανση αναφορικά με την έννοια της κανονιστικής ισχύς της Ε.Ε που παρουσιάζει αρκετό ενδιαφέρον αποτελούν οι δράσεις που αυτή χρησιμοποιεί προκειμένου να διαδώσει τις αρχές και τις αξίες της. Όπως, ανωτέρω αναφέρθηκε τα κύρια μέσα της κανονιστικής ισχύος είναι ο διάλογος και η διαμεσολάβηση. Πρόσφατα, ωστόσο, ο Manners ανέφερε ότι «η Ε.Ε μπορεί να είναι εξίσου κανονιστική και ισχυρή συνδυάζοντας τις παραδοσιακές μορφές κανονιστικής ισχύος με την νεοαναπτυχθείσα στρατιωτική της ικανότητα ... είτε πρόκειται για την προώθηση των νορμών, είτε για τις εμπορικές πρακτικές, είτε για ειρηνευτικές επιχειρήσεις εγείρεται το δίλημμα του συνδυασμού της κανονιστικής ισχύος με την

⁵⁷ Manners Ian (2002), 'Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?', p. 241.

⁵⁸ Thomas Diez, 'Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering 'Normative Power Europe'', *Millennium: Journal of International Studies* 33, no. 3 (2005): 613–36, 615

υλική ή φυσική μορφή δύναμης».⁵⁹ Ο Manners συνεχίζει εξηγώντας ότι θέτοντας σε προτεραιότητα τις κανονιστικές μορφές ισχύος, οποιαδήποτε μεταγενέστερη χρήση φυσικής επιβολής θα έχει γίνει μόνο κάτω από δικαιολογημένες συνθήκες. Επομένως, παρατηρούμε την εμφάνιση μίας νέας οπτικής της κανονιστικής ισχύος της Ε.Ε, σύμφωνα με την οποία για να καταστεί αυτή πιο αξιόπιστη οφείλει να χρησιμοποιεί ισάξια και τις στρατιωτικές της ικανότητες, προκειμένου να μεταδώσει τις αρχές και τις αξίες της και κυρίως να συμβάλλει στην παγκόσμια ειρήνη και σταθερότητα. Άλλωστε, η ίδια η αρχή της ειρήνης και της ασφάλειας εσωκλείει στρατιωτικές ανησυχίες.

Ο Bull ήδη το 1982 είχε επισημάνει πως εάν η Ε.Ε επιθυμεί να καταστεί ένας ισχυρών δρών στην διεθνή σκηνή οφείλει να αναπτύξει τις στρατιωτικές της ικανότητες. Σε σύντομο χρονικό διάστημα, η έκβαση της κρίσης στη Γιουγκοσλαβία ήρθε να αποδείξει πως προκειμένου η δράση της Ε.Ε να έχει αντίκτυπο απαιτείται η ανάπτυξη συγκεκριμένων ικανοτήτων. Το 1993, ο Hill σε μία σύντομη παρουσίαση της εικόνας της Ε.Ε στην παγκόσμια σκηνή προσπάθησε να αναδείξει την ύπαρξη ενός χάσματος ανάμεσα στις στρατιωτικές ικανότητες και στις προσδοκίες που αναμενόταν να εκπληρώσει η Ε.Ε (capabilities-expectation gap).⁶⁰ «Αδιαμφισβήτητα υπάρχει μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ των ισχυρών στρατιωτικών ικανοτήτων που αναδύονται στην ήπειρο και της γενικής θέσης ισχύος στις διεθνείς σχέσεις, αλλά εάν η Κοινότητα δεν αναπτύξει την ικανότητα να αμύνεται και να προωθεί την στρατιωτική της δύναμη πέρα από τα σύνορα της, θα υπάρχουν πολλά πράγματα (είτε για καλό είτε για κακό) τα οποία δεν θα είναι σε θέση να πραγματοποιήσει. Αντίθετα, εάν καταφέρει να ενισχύσει την αμυντική της διάσταση, θα κάνει ένα μεγάλο βήμα στο να μετατρέψει τον εαυτό της σε διεθνή δρώντα...».⁶¹ Σύμφωνα με τον Παρίση, η προβολή της λεγόμενης «ήπιας ισχύς» από την Ε.Ε, σε καμιά περίπτωση δεν αποκλείει τη χρήση της στρατιωτικής ισχύος, δεδομένου ότι η ύπαρξη της είναι απαραίτητη ακόμη και για την, έστω και έμμεση, υποστήριξη της ανάπτυξης των

⁵⁹ Ian Manners, (2011), 'The European Union's Normative Power: Critical Perspectives and Perspectives on the critical', p.6.

⁶⁰ Ο Hill έβλεπε το χάσμα ικανοτήτων-προσδοκιών, όχι μόνο από άποψη στρατιωτικών ικανοτήτων, αλλά ως έχον τρία βασικά συστατικά: την ικανότητα συμφωνίας, την διαθεσιμότητα πόρων και την επιχειρησιακή ικανότητα.

⁶¹ Christopher Hill, 'The capability-expectations gap, or conceptualizing Europe's international role', *Journal of common Market Studies*, September 1993, Vol.:31, No.:3., p:305-328, p:318.

ήπιων μορφών ισχύος.⁶² «Η βελτίωση του Ευρωπαϊκού στρατιωτικού δυναμικού παραμένει σημαντική για την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητα της ΚΕΠΠΑ».⁶³ Υπάρχουν απτά παραδείγματα εμπλοκής της στρατιωτικής δύναμης σε επιχειρήσεις όπως στην Βοσνία, την ΠΓΔΜ και το Κονγκό, αλλά όπως ο Manners αναφέρει πρόκειται για καθορισμένη και όχι ανεξέλεγκτη χρήση αυτής.⁶⁴ Το Ευρωπαϊκό στρατιωτικό δόγμα, άλλωστε, είναι πολύ διαφορετικό σε σύγκριση με άλλες χώρες (π.χ ΗΠΑ), καθώς οι στρατιωτικές δυνάμεις της Ε.Ε δεν έχουν σκοπό την επέμβαση για κατάληψη εδαφών αλλά για την διαχείριση κρίσεων. Δεν αναπτύσσονται για να ελέγξουν τρίτες χώρες, αλλά για να εξαλείψουν τις συνθήκες που οδηγούν σε πόλεμο. Επεμβαίνουν πάντοτε μόνο κατόπιν ανάλογης απόφασης του ΣΑ και απόφασης του Συμβουλίου της Ε.Ε, καθώς και της σύμφωνης γνώμης της τρίτης χώρας. Η στρατιωτική ισχύς μπορεί να είναι αναγκαία για την υποστήριξη των ευρωπαϊκών αξιών, δεν θα γίνει όμως ποτέ το επίκεντρο της ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής.

Κεφάλαιο 2ο

2. Η Κανονιστική Βάση της Ένωσης

2.1 Η Ανάδυση της Κανονιστικής ισχύς

Κατά την δεκαετία του 1990, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η κατάρρευση του διπολικού συστήματος και η επανένωση της Γερμανίας μετέβαλε σημαντικά την παγκόσμια πολιτική σκηνή. Οι φιλελεύθερες προσδοκίες για την μεταψυχροπολεμική περίοδο ευδοκίμησαν προσωρινά μέχρι να αμφισβητηθούν από την ανάδειξη του εθνοτικού εθνικισμού και την ανάπτυξη θρησκευτικά καθοδηγούμενων δρώντων, που ήταν διατεθειμένοι να χρησιμοποιήσουν βία για την επίτευξη των στόχων τους. Αυτό κατέστη εμφανές με την 11^η Σεπτεμβρίου και τον πόλεμο «κατά της τρομοκρατίας», που μερικές φορές θεωρείται και πολιτική διαμάχη ανάμεσα στο Ισλάμ και τη Δύση. Η εδραίωση του φιλελεύθερου διεθνισμού και η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής άλλαξαν ριζικά τη δομή της διεθνούς κοινωνίας με τη διάχυση

⁶² Παρίσης Ι., 2010, *Η Ευρώπη της Άμυνας, Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας*, Αθήνα, Έκφραση Πολιτισμού, σελ.: 251.

⁶³ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι, Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ιούνιος 2000.

⁶⁴ Manners Ian, (2006), "Normative Power Europe Reconsidered: Beyond the Crossroads", *Journal of European Public Policy*, 13:2, pp. 182-199, p. 184.

φιλελεύθερων ιδεών, κανόνων, νορμών και πρακτικών. Η κατάρρευση του κομμουνισμού έχε ως αποτέλεσμα να αλλάξει σημαντικά ο χαρακτήρας των διεθνών σχέσεων ισχύος. Σύμφωνα με τον Roberts, ο Ψυχρός Πόλεμος έληξε περισσότερο λόγω της κατάρρευσης συγκεκριμένων ιδεών, αξιών και νορμών που επικρατούσαν, οι οποίες είχαν κατά κανόνα ως κύριο συστατικό τους την έννοια της επιδίωξης της επιβολής.⁶⁵

Η διαδικασία της επανένωσης της Γερμανίας και το παρελθόν της Σοβιετικής Ένωσης είχαν ήδη θέσει σε πλεονεκτική θέση την Ε.Ε. Η πυρηνική απειλή είχε πλέον εξαφανιστεί και οι συνθήκες ευνοούσαν πλήρως την ανάπτυξη νέων μορφών συνεργασίας και πολιτικών. Ήδη οι προϋπάρχουσες αυτές αρχές και αξίες που ανέκαθεν άνηκαν στην Ευρωπαϊκή κουλτούρα είχαν προχωρήσει πλέον σε ένα ικανοποιητικό βαθμό θεσμοποίησης. Οι διαδικασίες της διεύρυνσης είχαν προχωρήσει σε σημαντικό βαθμό, ενώ ένας διαρκής διάλογος που προοιωνίζε σημαντικές συνεργασίες είχε ξεκινήσει με τα γειτονικά κράτη σε διαπεριφερειακό επίπεδο. Στο κρίσιμο αυτό χρονικό σημείο, οι Ευρωπαϊκές χώρες έπρεπε οπωσδήποτε να αποκτήσουν πρωταγωνιστικό ρόλο, αλλάζοντας ριζικά την εξωτερική πολιτική τους και αποκτώντας ένα ενεργητικότερο ρόλο. Μελανό σημείο στην θετική πορεία της Ε.Ε κατά την μεταβατική αυτή περίοδο αποτέλεσε η ολιγωρία που επέδειξε όταν ξέσπασαν οι πόλεμοι στην Γιουγκοσλαβία. Δυστυχώς η έλλειψη συλλογικής βούλησης ανέδειξε πως η Ε.Ε είχε ακόμη αρκετή πορεία να διανύσει μέχρι να αποκτήσει μια αυτόνομη και αποτελεσματική πολιτική. Επιπλέον, τα γεγονότα της ενδεκάτης Σεπτεμβρίου επαναπροσδιόρισαν τον χαρακτήρα της παγκοσμιοποίησης, υπενθυμίζοντας την πολυπλοκότητα και τις πολλαπλές όψεις του φαινομένου, ιδίως δε αναφορικά με την τρομοκρατία και τις διαπολιτισμικές σχέσεις. Τέλος, ορόσημο στην περίοδο αυτή αποτέλεσε ο πόλεμος στο Ιράκ και ο διαφορετικός τρόπος προσέγγισης εκ μέρους της Ε.Ε και των άλλων μεγάλων δυνάμεων, αναδεικνύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ο καθένας την κουλτούρα του και τις θεμελιώδεις αρχές και αξίες του.

Έτσι, λοιπόν, οι διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες και η ολοκλήρωση της Ε.Ε της προσέδιδαν σταδιακά μια διακριτή διεθνή ταυτότητα στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Σ' αυτό το σημείο άρχισε δειλά να εμφανίζεται η έννοια της κανονιστικής ισχύος της Ε.Ε που φαινόταν να διακρίνεται σαφώς από τα προϋπάρχοντα ιδεολογικά

⁶⁵ Roberts, G. (2011), 'The Cold War as History', *International Affairs*, Vol. 87, No. 6, p.148.

πρότυπα της πολιτικής και στρατιωτικής δύναμης. Τα εργαλεία και τα μέσα, όπως οι νόρμες και οι αξίες, που η καινοτόμα αυτή θέαση της Ε.Ε προσέφερε ήταν κατάλληλα για την κατανόηση του ρόλου της Ε.Ε στην διεθνή αρένα.

2.2 Η κανονιστική βάση της Ένωσης: Θεμελιώδεις νόρμες

Η μελέτη των διεθνών κανόνων/νορμών στους ακαδημαϊκούς κύκλους εντάθηκε κατά την δεκαετία του 1990, λόγω των επιπτώσεων του τέλους του Ψυχρού Πολέμου αλλά και της δημοτικότητας του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού. Η συνεχής αναφορά από τον Ian Manners, την τελευταία δεκαετία, στην Ε.Ε ως κανονιστική ισχύ προσέδωσε στην τελευταία μια ιδιαίτερη δυναμική ως θεσμικό παράγοντα που αναπτύσσει διεθνείς δράσεις με σκοπό την διάδοση των αξιών και των νορμών της. Σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα, «νόρμα είναι μια αρχή ή ένα πρότυπο ορθότητας που αντικατοπτρίζει τις προσδοκίες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και η οποία δημιουργείται από τα μέλη μια ομάδας, με σκοπό να ρυθμίσει τις δράσεις και τις αποφάσεις αυτής της ομάδας».⁶⁶ Σύμφωνα με την Laidi «ως νόρμες μπορούν να περιγραφούν τα πρότυπα που στόχο έχουν την κωδικοποίηση της συμπεριφοράς των δρώντων μέσα από την κοινού υιοθέτηση αρχών, με σκοπό την δημιουργία συλλογικών αξιών και την απαγόρευση συγκεκριμένων συμπεριφορών σε σειρά τομέων της πολιτικής».⁶⁷ Κύριος σκοπός της Ένωσης μέσω της εμπέδωσης των αρχών και των αξιών της είναι η μεταβολή της φύσης των κρατών στο διεθνές σύστημα. Μάλιστα, «η υβριδική της μορφή, η οποία περιλαμβάνει υπερεθνικές και διεθνείς μορφές διακυβέρνησης υπερβαίνει τις κλασσικές Βεσταφαλιανές νόρμες των κρατών».⁶⁸

Οι διεθνείς κανόνες/νόρμες χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:⁶⁹

α. Οι ρυθμιστικοί κανόνες (χρηστικά πρότυπα), οι οποίοι είναι εκείνοι που βοηθούν τα κράτη να συντονιστούν για να μεγιστοποιήσουν το κοινό τους συμφέρον (ωφέλεια), ώστε να περιορίσουν συμπεριφορές και να εξυπηρετήσουν λειτουργικούς

⁶⁶ Manners Ian, (2001), 'Normative Power Europe: The International Role of the E.U', *European Community Studies Association Biennial Conference*, Panel 1D, Madison, Wisconsin, USA , p.:9.

⁶⁷ Laidi, Z. (2008), 'European Preferences and their Reception' σε Laidi Z. *Foreign Policy in a Globalised World: Normative Power and social preferences*, London, Routledge, p.: 5.

⁶⁸ Manners Ian, (2006), 'Normative Power Europe Reconsidered: Beyond the Crossroads', *Journal of European Public Policy*, 13:2, pp. 182-199, σελ. 184.

⁶⁹ Βλ. αναλυτικότερα Manners Ian (2002), 'Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?', p.:31.

σκοπούς. Ρυθμίζουν συμπεριφορές και συμβάλλουν στην μείωση της αβεβαιότητας μέσω της θεσμοθέτησης συμβάσεων και συνθηκών.

β. Οι κοινωνικοί κανόνες, οι οποίοι εμφανίζονται κυρίως από τις ομάδες συμφερόντων και βοηθούν στην ίδρυση και την δημιουργία της ταυτότητας τους. Είναι η ρήτρα των ιδρυτικών αρχών που καθοδηγεί τις συμπεριφορές των μελών μιας ομάδας.

γ. Οι ηθικοί κανόνες, που κρατούν αμείωτη την ορθολογικότητα σε οποιαδήποτε άλλη μορφή βελτιστοποίησης του μηχανισμού. Επιπλέον, εμπεριέχουν την περιοριστική ποιότητα του «ορθού» και αναφέρονται σε κανόνες που διαχωρίζουν τις ηθικές από τις μη-ηθικές πράξεις και συμπεριφορές.

Η ευρεία κανονιστική βάση της Ε.Ε έχει αναπτυχθεί από την δεκαετία του 1950 μέσα από μια σειρά δηλώσεων, συνθηκών και πολιτικών. Σύμφωνα με τον Manners⁷⁰ ανάμεσα σε μια πληθώρα νομών είναι δυνατόν να εντοπιστούν πέντε «κεντρικές» που περιλαμβάνουν το κοινοτικό και πολιτικό κεκτημένο. Η πρώτη από αυτές είναι η ειρήνη, την οποία συναντάμε σε βασικές συμβολικές δηλώσεις, με προεξέχουσα αυτή του Robert Schuman το 1950, καθώς και στα προοίμια της Ευρωπαϊκής Συνθήκης Άνθρακα και Χάλυβα το 1951 και της Συνθήκης περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΣΕΚ) του 1957. Η δεύτερη είναι η ιδέα της ελευθερίας που βρίσκεται στο προοίμιο της ΣΕΚ και της ΣΕΕ του 1991, καθώς και στο άρθρο 6 της ΣΕΕ το οποίο καθορίζει τέσσερις θεμελιώδεις αρχές της Ένωσης. Η τρίτη, τέταρτη και πέμπτη είναι αντίστοιχα η δημοκρατία, το κράτος δικαίου και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, οι οποίες εκφράζονται στο προοίμιο και τις ιδρυτικές αρχές της ΣΕΕ, στην πολιτική αναπτυξιακής συνεργασίας της Κοινότητας (ΣΕΚ, άρθρο 177), στην κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας της Ένωσης (ΣΕΕ, άρθρο 11), καθώς και στα κριτήρια ένταξης που υιοθετήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το 1993. Εκτός από αυτές τις πέντε βασικές νόρμες, ωστόσο, μπορούν να διακριθούν και ακόμη τέσσερις «ήσσονος σημασίας»: η έννοια της κοινωνικής προόδου, η καταπολέμηση των διακρίσεων, η βιώσιμη ανάπτυξη και η αρχή της χρηστής διακυβέρνησης.

Τα προαναφερθέντα πρότυπα πλαισιώνονται από ένα ιστορικό πλαίσιο, καθώς οι αρχές της ειρήνης και της ελευθερίας ήταν πρωταρχικά χαρακτηριστικά της δυτικής ευρωπαϊκής πολιτικής στην μεταπολεμική περίοδο. Οι κανόνες της δημοκρατίας, του

⁷⁰ Manners Ian (2002), 'Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?', p.: 32.

κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναπτύχθηκαν αργότερα, όταν ήταν σημαντικό να γίνει μία ιδεολογική διάκριση ανάμεσα στη δημοκρατική Δυτική Ευρώπη και την κομμουνιστική Ανατολική Ευρώπη. Ο κανόνας της κοινωνικής προόδου αποτέλεσε ένα σημαντικό αντιστάθμισμα στην έμφαση που δόθηκε στην φιλελευθεροποίηση με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ) και την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Η επιθυμία για την καταπολέμηση των διακρίσεων προέκυψε, επίσης, από την προοδευτική κοινωνική νομοθεσία και τις ανησυχίες σχετικά με το ρατσισμό και τις διώξεις των μειονοτήτων στις αρχές του 1990, ενώ ο κανόνας της αειφόρου ανάπτυξης προωθήθηκε σημαντικά μετά τη σύνοδο κορυφής του Ρίο, όταν εντάχθηκε στις Συνθήκες με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Τέλος, η νόρμα της χρηστής διακυβέρνησης καθίσταται ζωτικής σημασίας με τον απόηχο της παραίτησης της Επιτροπής το 1999, αλλά και ενόψει των μεταρρυθμιστικών προγραμμάτων στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης.

Η κανονιστική βάση της Ένωσης, η οποία βρίσκει θεμέλιο στις προαναφερθείσες νόρμες, δεν αποτελεί απλώς αντικείμενο δηλώσεων, αλλά αποτελεί κρίσιμα στοιχεία ενός πολιτεύματος που δημιουργεί την ταυτότητά του, υπερβαίνοντας τα στενά όρια του κράτους. Στην μεταψυχροπολεμική περίοδο δεν είναι πλέον αρκετό για την Ε.Ε να παρουσιάζει τον εαυτό της ως «απλώς» μια μορφή οικονομικής κυβέρνησης για τη διαχείριση της παγκόσμιας οικονομίας, αλλά η ενίσχυση και προώθηση των νομών αυτών της επιτρέπει να αυξήσει σημαντικά την νομιμοποίηση του θεσμικού της οικοδομήματος. Αυτή η επιθυμία για μεγαλύτερη νομιμοποίηση μέσω των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία αντιπροσωπεύει η Ε.Ε βρήκε πρόσφορο έδαφος στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που εγκρίθηκε κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας τον Δεκέμβριο του 2000, ο οποίος επαναλαμβάνει και δίνει έμφαση στις νόρμες αυτές. Όλα αυτά τα δικαιώματα προϋπήρχαν φυσικά στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών του 1950, στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη του 1961 και στον Κοινοτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων. Επιπλέον, το Δικαστήριο της Ε.Ε σταδιακά μέσω της νομολογίας κατοχύρωσε την ισοτιμία των θεμελιωδών δικαιωμάτων με το πρωτογενές δίκαιο, έως ότου αυτό προβλεφθεί και ρητώς με την ΣυνΛ στο άρθρο 6 ΣΕΕ. Κατ' αυτόν τον τρόπο η Ε.Ε πραγματοποίησε την μετάβαση της από μία πολιτικοστρατιωτική δύναμη σε μία δύναμη κανονιστική ισχύος.

2.3 Η διάχυση των νορμών

Η ανάλυση της Κανονιστικής Βάσης της Ε.Ε αναδεικνύει την ιδεολογική ισχύ αυτής, δίνοντας έτσι έμφαση στις νόρμες της και στην επιθυμία της να τις διαδώσει προκειμένου να μεταβάλλει την φύση των κρατών στο διεθνές σύστημα. Σύμφωνα με τον Manners η διάχυση των νορμών στα τρίτα μέρη πραγματοποιείται με έξι βασικούς τρόπους:⁷¹

α. Διάχυση μέσω της διάδοσης. Η διάχυση των νορμών μέσω της διάδοσης αποτελεί εξ ολοκλήρου συμβολική κανονιστική δύναμη και πραγματοποιείται με ακούσιο τρόπο από την Ε.Ε σε άλλους φορείς. Η Ε.Ε παρουσιάζεται ως το ενάρετο παράδειγμα ⁷² στην περιφερειακή ολοκλήρωση και έχει αποτελέσει πρότυπο για παρόμοιους οργανισμούς στην Λατινική Αμερική⁷³ και στην Αφρική.⁷⁴

β. Η πληροφοριακή διάχυση νορμών έχει επίσης συμβολικό χαρακτήρα και σχετίζεται με στρατηγικές επικοινωνίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων πολιτικών πρωτοβουλιών της Ε.Ε, όπως τα συμπεράσματα της Προεδρίας.⁷⁵

γ. Η διαδικαστική διάχυση αναφέρεται τόσο σε συμβολική όσο και σε ουσιαστική θεσμική ισχύ και περιλαμβάνει θεσμοθετημένες σχέσεις μεταξύ της ΕΕ και ενός τρίτου φορέα, όπως μια συμφωνία διαπεριφερειακής συνεργασίας, συμφωνίες, συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς ή ακόμη και η διεύρυνση της ΕΕ.⁷⁶

⁷¹Βλ αναλυτικότερα ibi, p.:35.

⁷² Coombes David (1998), 'Leading by Virtuous Example: European Policy for Overseas Development,' in Bill McSweeney (ed.) *Moral Issues in International Affairs: Problems of European Integration* (Basingstoke: Macmillan), pp. 237-238.

⁷³ Πρόκειται για την Κοινή Αγορά του Νότου (Mercado Comun del Sur) ανάμεσα σε χώρες της Λατινικής Αμερικής.

⁷⁴ Πρόκειται για την Αφρικανική Ένωση (ΑΕ) που ιδρύθηκε το 2001 και αποτελείται από 54 Αφρικανικά κράτη (μέλος αποτελεί και η Δυτική Σαχάρα, χωρίς να αναγνωρίζεται διεθνώς). Απώτερος σκοπός της ΑΕ είναι να αποκτήσει ενιαίο νόμισμα και ενιαία αμυντική δύναμη, όπως και άλλους κρατικούς θεσμούς, συμπεριλαμβανομένου και ενός υπουργικού συμβουλίου για τον ηγέτη της ΑΕ. Σκοπός της ένωσης είναι να συνεισφέρει στη διασφάλιση της δημοκρατίας στην Αφρική, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μιας βιώσιμης οικονομίας, ιδιαίτερα τερματίζοντας τις ενδοαφρικανικές διαμάχες και δημιουργώντας μια λειτουργική κοινή αγορά.

⁷⁵ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ΕΣΑ του 2003.

⁷⁶ Για παράδειγμα ο διαπεριφερειακός διάλογος με την Αναπτυξιακή Κοινότητα της Μεσημβρινής Αφρικής από το 1994, ο αριθμός των μελών της ΕΕ στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, ή οι

δ. Η διάχυση μέσω της μεταβίβασης λαμβάνει χώρα όταν η ΕΕ ανταλλάσσει προϊόντα, εμπόριο ή παρέχει ενισχύσεις και τεχνική βοήθεια σε τρίτους. Πρόκειται για εκούσιο μηχανισμό διάχυσης και μπορεί να είναι το αποτέλεσμα εξαγωγής των κοινοτικών νομών και των προτύπων.⁷⁷ Παραδείγματα της διάχυσης νομών μέσω μεταβίβασης μπορεί να δει κανείς στον αντίκτυπο που είχαν τα προγράμματα PHARE και TACIS στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Τέλος, ακόμη πιο ορατή γίνεται στις συμφωνίες με τρίτες χώρες που περιέχουν ρήτρες αιρεσιμότητας .

ε. Η ανοιχτή διάχυση νομών πραγματοποιείται με την φυσική παρουσία της Ε.Ε στις τρίτες χώρες ή σε διεθνείς οργανισμούς και εμπεριέχει και συμβολικό και ουσιαστικό χαρακτήρα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι αντιπροσωπείες της Επιτροπής, οι πρέσβεις των κρατών μελών αλλά και η τρόικα.

στ. Ο τελευταίος τρόπος διάχυσης πληροφοριών είναι το πολιτιστικό φίλτρο που περιλαμβάνει τους διεθνείς κανόνες και τις πολιτικές μάθησης σε τρίτα κράτη και οργανισμούς που οδηγούν στη γνώση, την προσαρμογή ή την απόρριψη των κανόνων.⁷⁸ Δεν έχει τόσο συμβολικό ή ουσιαστικό ρόλο, δεδομένου ότι βασίζεται στην αλληλεπίδραση μεταξύ της οικοδόμησης της γνώσης και της δημιουργίας κοινωνικών και πολιτικών ταυτοτήτων από τα υποκείμενα της διάχυσης των νομών.

Παραδείγματα του πολιτιστικού φίλτρου στην πράξη αποτελούν η διάδοση των δημοκρατικών κανόνων στην Κίνα, η διάχυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Τουρκία και οι διαπραγματεύσεις για την περιβαλλοντική ανάπτυξη.

Με βάση αυτούς τους έξι τρόπους η Ε.Ε μέσω της εξωτερικής πολιτικής της επιδιώκει να διαδώσει τις αρχές και τις αξίες της. Σημαντικό είναι βέβαια πως όλες οι ανωτέρω νόρμες αντικατοπτρίζονται πλήρως στην Συνθήκη της Λισαβόνας στα άρθρα 2 και 3 της ΣΕΕ.⁷⁹ Ακόμη στο άρθρο 8 προβλέπεται πως η Ένωση αναπτύσσει

διαπραγματεύσεις για τη διεύρυνση που έλαβαν χώρα με τις υπό ένταξη χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

⁷⁷ Coombes David (1998), *Leading by Virtuous Example: European Policy for Overseas Development*, pp. 237-238.

⁷⁸ Kinnvall Catarina (1995), *Cultural Diffusion and Political Learning: The Democratization of China* (Lund: Studentlitteratur).p.:61-71.

⁷⁹ Άρθρο 2 ΣΕΕ «Η Ένωση βασίζεται στις αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου, καθώς και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες. Οι αξίες αυτές είναι κοινές στα κράτη μέλη εντός κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από τον πλουραλισμό, την απαγόρευση των διακρίσεων, την ανοχή, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη και την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών.»

προνομιακές σχέσεις με τις γειτονικές χώρες βασισμένες στις αρχές και τις αξίες της με σκοπό την εγκαθίδρυση της ευημερίας. Ακόμη πιο συγκεκριμένα η κανονιστική ισχύς διατρέχει την εξωτερική δράση της Ένωσης, όπως αυτή οριοθετείται από τον τίτλο V της ΣΕΕ στα κεφάλαια 1 και 2. Αναλυτικότερος λόγος σχετικά με την εξωτερική πολιτική της Ένωσης μέσω της ΚΠΑΑ θα γίνει στο επόμενο κεφάλαιο.

Κεφάλαιο 3^ο

3.Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας και η συμβολή της στο τομέα της Διαχείρισης Κρίσεων

3.1 Το Θεσμικό Πλαίσιο της ΚΠΑΑ και η διαχείριση κρίσεων με στρατιωτικά μέσα

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας καθιερώθηκε ως δεύτερος πυλώνας με την Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 με στόχο «να καταστήσει την Ε.Ε ικανή να παρουσιάσει μια ισχυρή και ενιαία θέση και να δράσει αποτελεσματικά για τα συμφέροντα της και, γενικά, για τα συμφέροντα της διεθνούς κοινότητας». ⁸⁰

Αποτελεί αφενός το θεσμικό πλαίσιο το οποίο δημιούργησε την ΚΠΑΑ και αφετέρου το πολιτικό πλαίσιο το οποίο νομιμοποιεί τις δραστηριότητες της. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας, τον Ιούνιο του 1999, έδωσε ιδιαίτερη σημασία στην ενίσχυση της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας και στις αποστολές διαχείρισης κρίσεων.⁸¹ Το επόμενο εξάμηνο, στα συμπεράσματα της Συνόδου Κορυφής του Ελσίνκι έγινε εκτενής αναφορά στην ΕΠΑΑ και στην

Άρθρο 3 ΣΕΕ: «1. Η Ένωση έχει σκοπό να προάγει την ειρήνη, τις αξίες της και την ευημερία των λαών της...5. Στις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο, η Ένωση προβάλλει και προωθεί τις αξίες της και τα συμφέροντά της και συμβάλλει στην προστασία των πολιτών της. Συμβάλλει στην ειρήνη, την ασφάλεια, την αειφόρο ανάπτυξη του πλανήτη, την αλληλεγγύη και τον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των λαών, το ελεύθερο και δίκαιο εμπόριο, την εξάλειψη της φτώχειας και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως των δικαιωμάτων του παιδιού, καθώς και στην αυστηρή τήρηση και ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου και, ιδίως, στον σεβασμό των αρχών του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών...6. Η Ένωση επιδιώκει τους στόχους αυτούς με πρόσφορα μέσα, ανάλογα με τις αρμοδιότητες που της απονέμονται με τις Συνθήκες».

⁸⁰ Παρίσης Ι., 2010, *Η Ευρώπη της Άμυνας, Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας*, Αθήνα, Έκφραση Πολιτισμού, σελ.: 38.

⁸¹ «...η Ένωση πρέπει να έχει την ικανότητα αυτόνομης δράσης, στηριζόμενη σε αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις, τα μέσα για τη λήψη απόφασης χρησιμοποίησης τους και την απαιτούμενη προς τούτο ετοιμότητα, ώστε να αντιδρά στις διεθνείς κρίσεις ...Η Ε.Ε θα αυξήσει με τον τρόπο αυτό την ικανότητα της να συμβάλλει στη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια σύμφωνα με τις αρχές του χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».

απόκτηση, από την Ε.Ε, δυνατότητας τόσο στρατιωτικής όσο και μη στρατιωτικής διαχείρισης κρίσεων. Παράλληλα τέθηκε ως Κύριος Στόχος (Headline Goal 2003), η δημιουργία Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης-ΕΔΤΑ, για την ανάληψη αποστολών τύπου Petersberg. Το 2001 αναπτύχθηκε το Σχέδιο Δράσης επί των Ευρωπαϊκών Δυνατοτήτων- European Capabilities Action Plan (ECAP), ενώ από το 2004, η Ε.Ε εισήλθε σε νέα φάση της διαδικασίας ανάπτυξης στρατιωτικών δυνατοτήτων για τη διαχείριση κρίσεων, αναλαμβάνοντας νέες πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση αυτή, όπως ο Κύριος Στόχος 2010 (Headline Goal 2010) και τα Συγκροτήματα Μάχης (Battlegroups). Επιπλέον, από το 2003 και έπειτα η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας⁸² καθορίζει την στρατηγική στην οποία βασίζεται η ΚΠΑΑ. Το 2009 η μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισαβόνας χρησιμοποίησε τον όρο Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ), αντί της ΕΠΑΑ, και εισήγαγε το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, παρέχοντας απόλυτη νομική σαφήνεια για τις θεσμικές πτυχές και για την ανάπτυξη της ΚΠΑΑ ως «*επιχειρησιακό βραχίονα*»⁸³ της ΚΕΠΠΑ.

Η ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ βασίζεται στις αποφάσεις του Συμβουλίου της Ε.Ε, οι οποίες δημοσιεύονται στην Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και έχουν νομική ισχύ. Η διαδικασία λήψης αποφάσεων μέσω των θεσμικών οργάνων της Ένωσης αλλά και η προαπαιτούμενη απόφαση του ΣΑ/ΗΕ, παρέχουν την απαραίτητη νομιμοποιητική βάση στις επιχειρήσεις που αναλαμβάνει η Ε.Ε στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ. Το άρθρο 41 ρυθμίζει τη χρηματοδότηση της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ, ενώ η πολιτική της περιγράφεται περαιτέρω στα άρθρα 42 έως 46, στο κεφάλαιο 2 τμήμα 2 του τίτλου V («Διατάξεις για την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας»), καθώς και στα πρωτόκολλα 1, 10 και 11 και στις δηλώσεις 13 και 14. Ο ιδιαίτερος ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ περιγράφεται στο άρθρο 36 της ΣΕΕ.

Η Ε.Ε αποτελεί στη σύγχρονη κοινωνία από τους πιο αποτελεσματικούς δρώντες στον τομέα της διαχείρισης διεθνών κρίσεων. Οι αποστολές οι οποίες διεξάγονται μέσω της ΚΠΑΑ αποτελούν την πιο ορατή δραστηριότητα της Ε.Ε στον τομέα της

⁸² Η ΕΣΑ αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την κατανόηση των αποστολών των στρατιωτικών δυνάμεων της Ε.Ε και γενικότερα της ΚΠΑΑ. Περιγράφει ένα σαφές στρατηγικό πλαίσιο το οποίο είναι βέβαιο ότι εμπνέει την διαμόρφωση κάθε ευρωπαϊκής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας στα επόμενα χρόνια. Κατά συνέπεια, συγκεκριμένες στρατιωτικές και μη στρατιωτικές επιχειρήσεις, οι οποίες αναλαμβάνονται πάντοτε σύμφωνα με την ΚΕΠΠΑ, βασίζονται στη γενική άποψη του παγκόσμιου ρόλου της Ε.Ε που περιλαμβάνεται στην ΕΣΑ.

⁸³ Παρίσις, 2010, *Η Ευρώπη της Άμυνας, Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας*, σελ.: 40.

διεθνούς ασφάλειας, αλλά και την πιο χειροπιαστή ένδειξη της «ενηλικίωσης»⁸⁴ της ίδιας της ΚΠΑΑ. Στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων, η Ε.Ε διακρίνει τις δραστηριότητες της σε στρατιωτικές και μη στρατιωτικές, με τις μεν να ονομάζονται επιχειρήσεις και τις δε αποστολές. Παρά το γεγονός ότι η Συνθήκη της Ε.Ε δεν απαγορεύει την σύσταση αποστολών που θα μπορούσαν να συνδυάσουν τόσο στρατιωτικά, όσο και πολιτικά μέσα, οι δομές της Ε.Ε και οι οικονομικές συνθήκες, δεν ευνοούν μέχρι στιγμής την διεξαγωγή τέτοιων επιχειρήσεων.

Από το 2003 η Ε.Ε έχει διεξάγει 32 επιχειρήσεις και αποστολές, δέκα εκ των οποίων στρατιωτικές, 22 μη στρατιωτικές και μια μικτή (στο Νταρφούρ). Από την έναρξη ισχύος της συνθήκης της Λισαβόνας την 1η Δεκεμβρίου 2009, έχουν ξεκινήσει τέσσερις επιχειρήσεις και έξι αποστολές. Συνολικά, σήμερα υπάρχουν 16 εν εξελίξει επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ, πέντε στρατιωτικές και 11 μη στρατιωτικές. Από αυτές, τρεις είναι στην Ευρώπη, μία στην περιοχή του Καυκάσου, δύο στην Μέση Ανατολή, μία στην Ασία, μία στη Βόρεια Αφρική, και οκτώ στην Υποσαχάρια Αφρική και τον Κόλπο του Άντεν.

Κατά τα τελευταία πέντε χρόνια, σύμφωνα με τον Thierry Tardy το επίπεδο των στρατιωτικών επιχειρήσεων ήταν μέτριο.⁸⁵ Όσον αφορά τις επιχειρήσεις μεταξύ των τεσσάρων που ξεκίνησαν, δύο ήταν εκπαιδευτικές αποστολές (EUTM Somalia και EUTM Μάλι) και μια συμβουλευτική (EUMAM στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία). Μόνο η EUFOR RCA (στην ΚΑΔ) ανέπτυξε μάχιμες μονάδες, ενώ η μεγαλύτερη επιχείρηση είναι η ναυτική επιχείρηση - EUNAVFOR Atalanta –στις ακτές της Σομαλίας. Οι άλλες δύο συνεχιζόμενες στρατιωτικές επιχειρήσεις, που συστάθηκαν πριν από την έναρξη ισχύος της ΣυνθΛ είναι η επιχείρηση Althea στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, και η κατά της πειρατείας EUNAVFOR Atalanta στον Κόλπο του Άντεν. Από τις επιχειρήσεις αυτές η ALTHEA και η EUFOR-RCA είναι από τις πιο παραδοσιακές μορφές ανθρωπιστικών επιχειρήσεων, εντεταλμένες να συμβάλουν στην σταθερότητα των χωρών που έχουν πληχθεί από συγκρούσεις, ενώ όλες τους εντάσσονται στα καθήκοντα που ορίζονται στο άρθρο 43 ΣΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, οι δύο εκπαιδευτικές αποστολές και η συμβουλευτική αποστολή στην ΚΑΔ αποτελούν «στρατιωτικές συμβουλευτικές αποστολές», ενώ η Althea και η EUFOR RCA είναι «ειρηνευτικές επιχειρήσεις» ή «μάχιμες δυνάμεις για τη

⁸⁴ Thierry Tardy, CSDP in action, 'What contribution to international security?', *Chaillot Papers*, No 134, May 2015, p.: 17.

⁸⁵ Ibi

διαχείριση κρίσεων, συμπεριλαμβανομένων της αποκατάστασης της ειρήνης και της σταθεροποίησης μετά από συγκρούσεις». Όσο για την Atalanta, μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια «ανθρωπιστική και διασωστική επιχείρηση». Ωστόσο, τα επίσημα έγγραφα της Ε.Ε ποτέ δεν χρησιμοποιούν τέτοιες κατηγοριοποιήσεις, είναι απλά δεδομένο ότι οι επιχειρήσεις και αποστολές της ΕΕ εντάσσονται στο άρθρο 43 της ΣΕΕ.

«Η διάρκεια των στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ τείνει να είναι αντιστρόφως ανάλογη με το βαθμό κινδύνου που εμπεριέχει». ⁸⁶ Οι επιχειρήσεις που κατατάσσονται στο ανώτερο επίπεδο των στρατιωτικών καθηκόντων της Ε.Ε (γεγονός που συνεπάγεται κινδύνους για τα στρατεύματα που έχουν αναπτυχθεί) έχουν διαρκέσει λιγότερο από ένα χρόνο, ενώ οι πιο μακροπρόθεσμες επιχειρήσεις ήταν λιγότερο επικίνδυνες.⁸⁷ Όλες αυτές οι επιχειρήσεις εντάσσονται στον ορισμό της διαχείρισης κρίσεων υπό την έννοια ότι υπολείπονται των χαρακτηριστικών του πολέμου ή των καταναγκαστικών πράξεων. Πρόκειται, όπως και οι επιχειρήσεις του ΟΗΕ, για αμερόληπτες παρεμβάσεις τρίτων που δεν αποσκοπούν στην ήττα ενός πολιτικού εχθρού. Βέβαια κάποιες από αυτές, όπως η EUFOR-RCA, εμπεριέχουν έναν καταναγκαστικό χαρακτήρα με την έννοια ότι ήταν εντεταλμένη για την προστασία του άμαχου πληθυσμού. Ωστόσο, ακόμη και υπό αυτόν τον χαρακτήρα οι αποστολές αυτές δεν εμπεριέχουν εντολή επιβολής ειρήνης όπως οι Νατοϊκές αποστολές (π.χ. η Νατοϊκή αποστολή στην Λιβύη το 2011 και η υπό Γαλλική ηγεσία αποστολή στο Μαλί το 2013).

Τέλος, σύμφωνα με τον Thierry Tardy οι επιχειρήσεις αυτές δεν αποτελούν την οριστική λύση στην υπό εξέλιξη κρίση, αλλά καταφέρουν τις περισσότερες φορές να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον για την επίτευξη πολιτικής σταθερότητας, χωρίς να αποτελούν σε καμία περίπτωση 'per se' μηχανισμούς επίλυσης συγκρούσεων.

⁸⁶Ibi, σελ.: 23.

⁸⁷Βάσει αυτής της λογικής, η επιχείρηση Atalanta μπορεί να αποτελέσει εξαίρεση, καθώς περιέχει μία αποδεδειγμένη καταναγκαστική διάσταση, παρόλο που η φύση της συγκεκριμένης απειλής δεν είναι υψηλή κατά τους παραδοσιακούς όρους ασφαλείας, ενώ μάλιστα δεν έχουν αναφερθεί ούτε απώλειες.

3.2 Συνεργασία Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα ασφάλειας

Πρωταρχικός στόχος της ΚΕΠΠΑ, όπως ήδη αναφέρθηκε, αποτελεί η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και η ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του καταστατικού χάρτη του ΟΗΕ. Άλλωστε στο άρθρο 3 παρ. 5 της ΣΕΕ, ορίζεται πως η Ε.Ε αναγνωρίζει την πρωταρχική ευθύνη του ΣΑ για την διατήρηση της διεθνούς ειρήνης. Προκειμένου πλέον η Ένωση να αναλάβει μία επιχείρηση θέτει πλέον ως προϋπόθεση την ύπαρξη απόφασης του ΣΑ του ΟΗΕ, ή την πρόσκληση του ίδιου του κράτους, σε περίπτωση κάποιας καταστροφής. Στην πράξη, όπως αποδείχθηκε τόσο κατά τις κρίσεις στο Κοσσυφοπέδιο ή το Ιράκ, όσο και στην υπό εξέταση περίπτωση της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας, η Ε.Ε υπέδειξε σταθερή στάση υποστηρίζοντας τον ενεργό ρόλο του ΟΗΕ και αναπτύσσοντας μια σταθερή σχέση συνεργασίας μαζί του.

Σημαντικό σταθμό στην πορεία της συνεργασίας αποτέλεσε η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το Σεπτέμβριο του 2003, «Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Ηνωμένα Έθνη: η επιλογή της πολυμερισμού».⁸⁸ Πρόκειται για προτάσεις τρόπου δράσεως μεταξύ της Ε.Ε και των Η.Ε. Με βάση ότι ο πολυμερισμός πρέπει να παραμείνει η κατευθυντήρια αρχή της εξωτερικής δράσης της Ε.Ε και ότι ο ΟΗΕ παίζει κεντρικό ρόλο στο πολυμερές σύστημα, η Επιτροπή εξετάζει την συνεργασία ΟΗΕ και Ε.Ε και προτείνει σειρά πρακτικών μέτρων με στόχο να καταστεί η συνεισφορά της Ε.Ε αποτελεσματική. Στις 24 Σεπτεμβρίου 2003, ο Γ.Γ του ΟΗΕ και η προεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου υπέγραψαν κοινή διακήρυξη με τίτλο «Συνεργασία Ε.Ε και Ο.Η.Ε στη διαχείριση κρίσεων».⁸⁹ Η διακήρυξη δημιούργησε πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των δύο οργανισμών, εγκαθιδρύοντας μηχανισμούς πληροφόρησης και διαβούλευσης.⁹⁰

⁸⁸ COM (2003) 526 Final, Brussels, 10/09/2003, The European Union and the United Nations: The choice of multilateralism.

⁸⁹ Κοινή Διακήρυξη για τη Συνεργασία Ε.Ε-ΟΗΕ στη Διαχείριση Κρίσεων (Joint declaration on EU-UN co-operation on crisis management), 12510/03. York 24/9/03.

⁹⁰ Βλ. επίσης το κείμενο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου : “UN co-operation in military crisis management operations-elements of implementation of the joint declaration”, 17/18 June 2014.

Από την δημιουργία της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (European External Action Service)⁹¹ τον Δεκέμβριο του 2010 και την έγκριση του Σχεδίου Δράσης για Υποστήριξη από την ΚΠΑΑ των επιχειρήσεων διατήρησης ειρήνης του ΟΗΕ, υπήρξε μία νέα ώθηση για την ενίσχυση των σχέσεων ΟΗΕ-ΕΕ στον τομέα της διατήρησης της οικοδόμησης της ειρήνης.

Προσφάτως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σε έγγραφο προς την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (PSC),⁹² με συνημμένο έγγραφο της ΕΥΕΔ (458/15) με θέμα την ενδυνάμωση της συνεργασίας ΗΕ-ΕΕ στις πολυεθνικές επιχειρήσεις ειρήνης, καθόρισε τις προτεραιότητες στην εμβάθυνση αυτής της συνεργασίας για το διάστημα 2015-2018,⁹³ που είναι η γρήγορη ανταπόκριση αυτόνομων επιχειρήσεων της ΚΠΑΑ σε εξουσιοδοτήσεις του ΣΑ/ΟΗΕ και η αποτελεσματική παράλληλη ανάπτυξη αυτών με ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ. Στο πλαίσιο αυτό διερευνώνται τρόποι διαλειτουργικότητας μεταξύ των EU-Battlegroups με αντίστοιχες δυνάμεις ταχείας ανταπόκρισης άλλων Οργανισμών. Με βάση τα διδάγματα και την εμπειρογνωμοσύνη από τις επιχειρήσεις στο Μαλί και την ΚΑΔ γίνονται προτάσεις διαλειτουργικότητας και συνεκτικότητας μεταξύ Ε.Ε, Ο.Η.Ε και Αφρικανικής Ένωσης σε επιχειρήσεις αντιμετώπισης πειρατείας, σε εκπαιδευτικές επιχειρήσεις στα Αφρικανικά στρατεύματα, και στις δυνάμεις της αστυνομίας με την πρωτοκαθεδρία των ΗΕ σε θέματα πολιτικής, εκπαίδευσης και συμπεριφοράς των δυνάμεων των πολυεθνικών επιχειρήσεων.

Αναφορικά με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις της Ε.Ε παρατηρείται ότι αυτές συνήθως αναπτύσσονται σε περιοχές που ήδη υπάρχουν επιχειρήσεις διατήρησης ή οικοδόμησης της ειρήνης των ΗΕ. Οι επιχειρήσεις της Ε.Ε στην Αφρική συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τα Η.Ε, όπως η στρατιωτική επιχείρηση στο Κονγκό ή η παράλληλη σύμπραξη της με την Αφρικανική Ένωση στο Νταρφούρ. Η ναυτική επιχείρηση «Atalanta» αναπτύσσεται με την παράλληλη ανάπτυξη ειρηνευτικής αποστολής του ΟΗΕ στο Μογκαντίσου. Επίσης, συνεργάζεται με τα ΗΕ σε παράλληλες αποστολές στο Τσαντ 2008-9, στο Κόσσοβο από το 2008, στο Κονγκό το 2005-6 και στη Σομαλία από το 2010. Στην υπό εξέταση επιχείρηση της ΚΑΔ, η

⁹¹ Πρόκειται για το διπλωματικό σώμα της Ε.Ε. Επικουρεί τον επικεφαλής των εξωτερικών υποθέσεων της Ε.Ε κατά την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας.

⁹² Σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ.3 της ΣΕΕ η ΕΠΑ ασκεί, υπό την ευθύνη του Συμβουλίου και του Υπατού Εκπροσώπου, τον πολιτικό έλεγχο και την στρατηγική διεύθυνση των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων.

⁹³ Council of the European Union, 7632/15, Brussels, 27 March 2015.

στρατιωτική ευρωπαϊκή επιχείρηση EUFOR RCA προετοίμασε το έδαφος για την ανάπτυξη της επιχείρησης των ΗΕ MINUSCA. Η EU Military Advisory Mission (EUMAM RCA)⁹⁴ που διαδέχθηκε την EUFOR-RCA συνεργάστηκε με τη σειρά της στενά με τη MINUSCA στο πλαίσιο αναδιαμόρφωσης του τομέα ασφάλειας.

Συμπερασματικά θα λέγαμε πως η συνεργασία των δύο οργανισμών έχει υπερκεράσει την απλή θεσμική της διάσταση και δοκιμάζεται πια στα πεδία των επιχειρήσεων. Η αντιμετώπιση των όποιων δυσκολιών έγκειται σε ξεκάθαρες και σαφείς εντολές από το ΣΑ και κυρίως στο θέμα της διαφοροποίησης ρόλων και δράσεων.

Κεφάλαιο 4^ο

4. Η αρχή των εχθροπραξιών στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία και η αντίδραση της Διεθνούς Κοινότητας

4.1 Η Πολιτική Κατάσταση

Η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (ΚΑΔ) αποτελεί μεσόγειο κράτος της Αφρικανικής Ηπείρου, γαλλική αποικία και πλέον ανεξάρτητο από τις 13 Αυγούστου 1960. Ο πληθυσμός της φτάνει τους 4.998.000 κατοίκους, που αποτελούν ένα συνονθύλευμα εθνοτικών ομάδων, αποτέλεσμα των μεταναστεύσεων και του δουλεμπορίου.⁹⁵ Το ισχύον σύνταγμα εγκρίθηκε με δημοψήφισμα στις 5 Δεκεμβρίου 2004 και τέθηκε σε ισχύ στις 27 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους. Πολίτευμα της χώρας είναι η Προεδρική Δημοκρατία με πρόεδρο μετά τις τελευταίες βουλευτικές εκλογές στις 14 Φεβρουαρίου 2016 τον Φοστέν-Αρσάνζ Τουαντερά.

⁹⁴ Συστάθηκε στις 16 Μαρτίου 2015 με απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Πρόκειται για συμβουλευτική στρατιωτική αποστολή της Ε.Ε στην ΚΑΔ. Σκοπός της είναι να υποστηρίξει τις αρχές της ΚΑΔ στις μεταρρυθμίσεις του τομέα της ασφάλειας και ειδικότερα των Ενόπλων Δυνάμεων της ΚΑΔ (FACA).

⁹⁵Ο κυριότερες ομάδες είναι οι Μπάγια (33 %), οι Μπάντα (27 %), οι Μάντζια (13 %) και οι Σαρά (10 %).

Σημαντικό παράγοντα αποσταθεροποίησης αποτελούσε ανέκαθεν για τη χώρα η θρησκευτική σύνθεση της,⁹⁶ ενώ κατά το κρίσιμο σημείο έναρξης των εχθροπραξιών η κατάσταση επιδεινώθηκε ιδιαίτερος λόγω της τεταμένης πολιτικής κατάστασης που επικρατούσε. Χρονολογικό ορόσημο της έναρξης των εχθροπραξιών αποτέλεσε η 25^η Μαρτίου του 2013, οπότε και ο αντικυβερνητικός οργανισμός Seleka,⁹⁷ υποστηριζόμενος από τη Γαλλική Κυβέρνηση, ανέστειλε το ισχύον Σύνταγμα και ανέτρεψε τον τότε εκλεγμένο πρόεδρο Φρανσουά Μποζιζέ,⁹⁸ καταλαμβάνοντας την πρωτεύουσα Μπανγκουί.⁹⁹ Βαθύτερο αίτιο της πραξικοπηματικής αυτής ενέργειας αποτέλεσε η απομάκρυνση του Προέδρου Μποζιζέ από την Γαλλία, πρώην αποικιοκράτες, και την υπογραφή συμφωνίας με την Κίνα για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων ουρανίου που προσφάτως είχαν ανευρεθεί. Μετά την ανατροπή του Μποζιζέ τη θέση του πήρε ο ηγέτης των Seleka Μισέλ Τζοτοντιά, επιβάλλοντας καθεστώς τρόμου στη χώρα. Η κατάσταση, ωστόσο, επιδεινώθηκε ακόμη περισσότερο όταν ο Τζοτοντιά διέταξε την διάλυση των Seleka, με αποτέλεσμα την οξύτατη αντίδραση τους και την αυτόνομη δράση τους. Οι αντιδράσεις των υποστηρικτών του πρώην προέδρου Μποζιζέ και μίας ομάδας χριστιανών οι οποίοι συγκρότησαν ένοπλες ομάδες ¹⁰⁰ χειροτέρεψαν την κρίση στο τέλος του 2013, οδηγώντας σε εμφύλια εθνοτική και θρησκευτική διαμάχη. Σημειώθηκαν σημαντικές ακρότητες με αποτέλεσμα η εσωτερική πολιτική κατάσταση να βγει εκτός ελέγχου και να λάβει διεθνείς διαστάσεις. Στην ήδη τεταμένη κατάσταση, προστέθηκε και η δραστηριότητα της διεθνικής (ξεκίνησε από την Ουγκάντα) παραστρατιωτικής τρομοκρατικής οργάνωσης «Αντιστασιακός Στρατός του Κυρίου (LRA)», η οποία χρησιμοποιεί στρατό απαχθέντων παιδιών. Το Σεπτέμβριο του 2013, οι υποστηρικτές του πρώην προέδρου Φρανσουά Μποζιζέ εξαπέλυσαν στρατιωτική επίθεση στην Μποσανγκόα, στο βορειοδυτικό τμήμα της ΚΑΔ, με πρόθεση να ανακτήσουν τον έλεγχο της χώρας. Κατά τη διάρκεια της επίθεσης αυτής εκατό άνθρωποι φέρεται να έχασαν τη ζωή τους, ενώ από τον Μάρτιο και μετά, οι μάχες άφησαν πίσω τους

⁹⁶Το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού, παραμένει προσηλωμένο στις τοπικές θρησκευτικές λατρείες (35 %). Υπάρχουν επίσης, χριστιανοί - ρωμαιοκαθολικοί (25 %), χριστιανοί – προτεστάντες (25 %) και μουσουλμάνοι (15 %)

⁹⁷Πρόκειται για ομάδα επαναστατικών οργανώσεων μουσουλμανικής μειονότητας, διασυνδεδεμένων με διεθνείς τρομοκρατικές οργανώσεις. Κατοικούν στα βορειανατολικά της χώρας και το όνομα τους σημαίνει «συμμαχία» στην τοπική διάλεκτο.

⁹⁸Εκλεγμένο από τις τελευταίες βουλευτικές εκλογές στις 23 Ιανουαρίου 2011.

⁹⁹Ο Φρανσουά Μποζιζέ παρά το γεγονός ότι επανεξελέγη τον Ιανουάριο του 2011 δεν είχε τον πλήρη έλεγχο της επαρχίας, καθώς αριθμός αντιστασιακών ομάδων υπέθαλπαν το έργο της επίσημης κυβέρνησης.

¹⁰⁰Επονομαζόμενες anti-balaka (κατά του ξίφους).

εκατοντάδες θύματα και έχουν προκαλέσει τεραστίων διαστάσεων ανθρωπιστική κρίση, η οποία έπληξε περισσότερους από ένα εκατομμύριο ανθρώπους, βυθίζοντας την χώρα σε χαώδη εσωτερική αναρχία.

4.2 Το Χρονικό των Εχθροπραξιών

Η Seleka, που συνεκκρατείτο στα περίχωρα του Μπανγκουί από τον Νοέμβριο του 2011, επιτέθηκε στην πρωτεύουσα με πλήρως εξοπλισμένη και οργανωμένη δύναμη 4.000 μαχητών. Από το άλλο στρατόπεδο ο τακτικός στρατός διέθετε 5.000 άνδρες εκ των οποίων 3.000 ένοπλοι,¹⁰¹ που πολεμούσαν χωρίς εκπαίδευση και ικανοποιητική επιμελητεία. Σε πρώτο επίπεδο οι άνδρες της Προεδρικής Φρουράς¹⁰² χάνουν την μάχη μετά από ένα σύντομο αγώνα στην πρωτεύουσα.

Τον Μάρτιο του 2013 ο Μποζιζέ, ανατραπείς, διέφυγε, διασχίζοντας τον ποταμό Ουμπάνγκι για να βρει καταφύγιο στη Δημοκρατία του Κονγκό. Η πρωτεύουσα Μπανγκουί γίνεται θέατρο λεηλασιών και βιαιοπραγιών, οι οποίες συχνά στοχεύουν κάθε πολίτη που είναι ύποπτος ότι υποστήριζε τον έκπτωτο πρόεδρο. Τα γραφεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), ιδιαίτερα το Γραφείο Συντονισμού Ανθρωπιστικών Υποθέσεων (ΟCHA), λεηλατούνται. Η πρεσβεία της Γαλλίας, από την μεριά της, περιορίζεται σε ελάχιστα μέτρα προστασίας των 1.200 πολιτών της, παρ' όλο που η απειλή είναι άμεση. Οι Γάλλοι αλεξιπτωτιστές και πεζοναύτες, που βρίσκονται στη χώρα από τότε που έγινε ανεξάρτητη παραμένουν στο στρατόπεδό τους, στο Μποκό, καθώς οι κίνδυνοι μιας επέμβασης είναι πράγματι πολλοί. Από την πλευρά τους, οι Αφρικανοί στρατιώτες της Πολυεθνικής Δύναμης της Κεντρικής Αφρικής (Fomac), η οποία είχε αποσταλεί ως δύναμη διαμεσολάβησης από την Οικονομική Κοινότητα των Κρατών της Κεντρικής Αφρικής (Ceeac) το 2008, όπως και οι 600 Γάλλοι του αποσπάσματος «Boali», το οποίο είχε αναπτυχθεί για να προστατεύσει τους Γάλλους υπηκόους κατά το πραξικόπημα του 2003, παραμένουν σε ετοιμότητα.

Η Σελέκα αποδεικνύεται μωσαϊκό πολιτικών φατριών διαφόρων προελεύσεων. Έτσι, αναγνωρίζει κανείς στις τάξεις της αντάρτες του συνταγματάρχη Αμπούντ

¹⁰¹Οι υπόλοιποι περιορίζονταν στο ρόλο των σκαπανέων-πυροσβεστών.

¹⁰²Οι στρατιώτες αυτοί άλλοτε ενέπνεαν τον φόβο, καθώς, το 2003, είχαν ανατρέψει τον πρόεδρο Ανζ-Φελίξ Πατασέ προς όφελος του Μποζιζέ.

Μούσα Μακαγιέ από το Τσαντ, Σουδανούς janjaweed¹⁰³ που έχουν γλυτώσει από τη σύγκρουση στο Νταρφούρ, στρατιωτικές ομάδες που έχουν έρθει από τον Βορρά, μεταξύ των οποίων το Δημοκρατικό Μέτωπο του Λαού της Κεντρικής Αφρικής (FDPC) και η Ένωση των Δημοκρατικών Δυνάμεων για τη Συμπαράταξη (UFDR) - συμμαχία που διαμορφώθηκε, το 2006, στο βόρειο τμήμα της χώρας, από οπαδούς του Πατασέ, πρώην υποστηρικτές του Μποζιζέ και στρατιωτικούς σε δυσμένεια.

Ο Μισέλ Τζοτοντιά, μουσουλμάνος από τον Βορρά, ορίζεται αρχηγός του κράτους διά βοής και τοποθετείται επικεφαλής ενός ειδικού Εθνικού Συμβουλίου Μετάβασης. Χωρίς ιδιαίτερη λαϊκή νομιμοποίηση στο Μπανγκουί, η Seleka εντάσσει στους κόλπους του Συμβουλίου στελέχη της αντιπολίτευσης και της προηγούμενης κυβέρνησης, διατηρώντας τον Νικολά Τιανγκαϊγιέ στη θέση του πρωθυπουργού.¹⁰⁴

Οι εθνοτικές και θρησκευτικές συγκρούσεις οδήγησαν στην παραίτηση του Τζοτοντιά τον Ιανουάριο του 2014 και συστάθηκε Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο (CNT). Μεταβατική πρόεδρος από τις 20 Ιανουαρίου 2014, ορίστηκε η Κατρίν Σαμπά-Πανζά¹⁰⁵ πρώην Δήμαρχος της πρωτεύουσας Μπανγκουί, κατόπιν εκλογή της από την προσωρινή εθνοσυνέλευση. Παρά τη φαινομενική πολιτική αποκατάσταση, οι στρατιώτες της Seleka συνεχίζουν τις βιαιοπραγίες, ενώ σημειώνονται και περιστατικά θρησκευτικού μίσους. Τα μουσουλμανικά στελέχη της Seleka προσπαθούν να επιβάλουν το Ισλάμ σε έναν Νότο όπου η πλειοψηφία των κατοίκων είναι χριστιανοί καθολικοί. Έτσι, με την ορκωμοσία του, στις 18 Αυγούστου, ο Τζοτοντιά έγινε ο πρώτος μουσουλμάνος πρόεδρος της χώρας.

Στα τέλη του 2013, η ΚΑΔ βρίσκεται σε κρίσιμο σημείο. Ο πληθυσμός βρίσκεται σε διατροφική ένδεια, ενώ ο ΟΗΕ έχει θέσει σε υπολειτουργία τους μηχανισμούς του. Τα περιστατικά βιαιοπραγιών και φόνων έχουν πολλαπλασιαστεί στην πρωτεύουσα, το κράτος υπολείπεται των βασικών υποδομών, ενώ ομάδες ληστών μαστίζουν την επαρχία.¹⁰⁶ Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία των ΗΕ, οι εσωτερικοί μετανάστες ανέρχονται στους 23000, οι πρόσφυγες στη Δημοκρατία του Κονγκό και στο Καμερούν στους 62.000, ενώ 500.000 άνθρωποι βρισκόταν σε κατάσταση διατροφικής ένδειας.

¹⁰³ Μισθοφορικός στρατός από το Σουδάν. Η ετυμολογία του όρου αποδίδεται ως «έφιπποι διάολοι».

¹⁰⁴ Ο Τιανγκαϊγιέ -μορφή της υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων - είχε οριστεί πρωθυπουργός μετά από τις συμφωνίες της Λιμπρεβίλ (Γκαμπόν) του Ιανουαρίου 2013 μεταξύ της Seleka και της κυβέρνησης του Μποζιζέ.

¹⁰⁵ Πρώτη γυναίκα στο ύπατο αξίωμα της χώρας.

¹⁰⁶ Γνωστοί ως Zaraguinas (από το Καμερούν).

4.3 Η Αντίδραση της Διεθνούς Κοινότητας

Στις απαρχές του 2014 η κρίση στην ΚΑΔ είχε αρχίσει να λαμβάνει διεθνείς διαστάσεις με έκδηλες ανησυχίες σε ανθρωπιστικό επίπεδο. Σε επίσκεψη της η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Διεθνούς Συνεργασίας, Ανθρωπιστικής Βοήθειας και Διαχείρισης Κρίσεων Κρισταλίνα Γεοργκίεβα συναντήθηκε με την πολιτική ηγεσία της χώρας και εξέφρασε ανησυχίες για την πιθανή εξέλιξη της σύγκρουσης στη χώρα σε γενοκτονία.¹⁰⁷ Ο ΟΗΕ λαμβάνοντας υπόψη τα μηνύματα που εισέπραττε από τις δολοφονικές επιθέσεις εναντίον των αμάχων και τα εγκλήματα που διαπράττονταν, αποφάσισε να λάβει δραστικά μέτρα, εξουσιοδοτώντας μια αναβαθμισμένη στρατιωτική δράση γαλλικών και αφρικανικών στρατευμάτων για την αποκατάσταση της ασφάλειας και την προστασία των αμάχων στην ΚΑΔ, επιβάλλοντας εμπάργκο όπλων και ζητώντας από τα Ηνωμένα Έθνη να προετοιμαστούν για ενδεχόμενη αποστολή διατήρησης της ειρήνης. Αρχικά, για την αντιμετώπιση της κατάστασης, συγκροτήθηκε από την Γαλλία στις 5 Δεκεμβρίου 2013 η επιχείρηση Sangaris, για την καταστολή της δράσης των μουσουλμάνων ανταρτών Seleka. «Η Γαλλία δεν έχει άλλο σκοπό απ' το να σώσει ανθρώπινες ζωές» δήλωνε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Γαλλίας τον Δεκέμβριο του 2013 και στα πλαίσια εντολής των ΗΕ¹⁰⁸ συστάθηκε άμεσα η προαναφερθείσα δύναμη έκτακτης ανάγκης «για να τερματίσει έναν κύκλο κακοποίησης, αποτρέποντας μια ανθρωπιστική καταστροφή στη Κεντροαφρικανική Δημοκρατία ... η αποστολή που δόθηκε στην γαλλική δύναμη ήταν: η επαναφορά ενός ελάχιστου επιπέδου ασφαλείας, η διακοπή του φαύλου κύκλου της κατάχρησης, η επιστροφή των μη-κυβερνητικών οργανώσεων και η προετοιμασία των συνθηκών για την ανάπτυξη της διεθνούς κοινότητας».¹⁰⁹ «Η Γαλλία θα αναλάβει άμεσα δράση στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία», ανακοίνωσε ο γάλλος πρόεδρος, Φρανσουά Ολάντ, διευκρινίζοντας ότι η επέμβαση θα είναι γρήγορη και δεν θα διαρκέσει πολύ.¹¹⁰ Στις 29 Μαρτίου 2016 ο Γάλλος Υπουργός Εθνικής Άμυνας Jean-Yves Le Drian ανακοίνωσε ότι η αποστολή κατάφερε να επαναφέρει την ηρεμία στη χώρα και να διασφαλίσει ζωτικές περιοχές και άρα θα μπορούσε να λήξει κάποια στιγμή μέσα

¹⁰⁷<http://www.naftemporiki.gr/search/?BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7+%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%B1&page=5>.

¹⁰⁸ UN Security Council Resolution 2127 (2013).

¹⁰⁹ Ministère de la Défense, Dossier de Presse, Operation Sangaris, Juillet 2016, p.: 3.

¹¹⁰ <http://www.naftemporiki.gr/story/739092/olant-amesi-drasi-apo-ti-gallia-stin-kentroafrikaniki-dimokratia>.

στο 2016 με την σταδιακή αποχώρηση των στρατευμάτων (χωρίς να δοθεί ακριβές χρονοδιάγραμμα).¹¹¹ Επρόκειτο για μία άμεση, λοιπόν, περιορισμένης διάρκειας επέμβαση, η οποία έληξε επίσημα στις 31 Οκτωβρίου 2016, δίνοντας την σκυτάλη εξ' ολοκλήρου πλέον στον ΟΗΕ.

Παράλληλα, η Αφρικανική Ένωση δημιούργησε στις 19 Δεκεμβρίου 2013, τη Διεθνή Αποστολή Υποστήριξης στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (MISCA/AFISM-CAR /African-led International Support Mission), η οποία έλαβε εντολή αρχικά για 12 μήνες, με ρήτρα επανεξέτασης έξι μηνών. Η δημιουργία της MISCA είναι, επίσης, αποτέλεσμα του ψηφίσματος 2127 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών στις 5 Δεκεμβρίου 2013, με το οποίο μεταβιβάστηκαν οι αρμοδιότητες της προϋπάρχουσας «Αποστολής για την Εδραίωση της Ειρήνης στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (MICOPAX)», η οποία ήταν υπό την εποπτεία της «Οικονομικής Κοινότητας των κρατών της Κεντρικής Αφρικής (ECCAS)». Η MISCA «θα έχει ως αποστολή την προστασία των αμάχων, την αποκατάσταση της τάξης και ασφάλειας, τη σταθεροποίηση της χώρας και τη διευκόλυνση της διοχέτευσης της ανθρωπιστικής βοήθειας».¹¹² Οι αναφερθείσες, όμως, προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας, δεν τελεσφόρησαν, αλλά η εμφύλια διαμάχη συνεχίστηκε με απολογισμό χιλιάδες θύματα. Επίσης, οι απεχθείς πράξεις ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο και η πολιτική και ανθρωπιστική κρίση εξήχθη στις γειτονικές χώρες (Τσαντ, Νότιο Σουδάν, Δημοκρατία του Κονγκό). Όπως προαναφέρθηκε, οι εθνοτικές και θρησκευτικές συγκρούσεις, οδήγησαν σε παραίτηση του προέδρου Μισέλ Τζοτοντιά και ορίστηκε μεταβατική εθνοσυνέλευση, η οποία εξέλεξε την Κατρίν Σάμπα Πανζα ως υπηρεσιακή πρόεδρο, με σκοπό την διοργάνωση εκλογών με τη βοήθεια του «Ενοποιημένου Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών για την Οικοδόμηση της Ειρήνης στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (BINUC).

Ένα χρόνο αργότερα, τον Απρίλιο του 2014, το ΣΑ του ΟΗΕ με δεύτερο ψήφισμα του¹¹³ αποφάσισε την ανάπτυξη μιας πολυεθνικής και πολυδιάστατης αποστολής, της MINUSCA, με εντολή δράσης αρχικά έως 30 Απριλίου του 2015. Την ημέρα της εγκατάστασης της θα εντασσόταν στο Γραφείο Ολοκληρωμένης Οικοδόμησης της Ειρήνης των Ηνωμένων Εθνών στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (BINUCA).

¹¹¹ Ministère de la Défense, Dossier de Presse, Operation Sangaris, Juillet 2016, p.:10.

¹¹² Όπως οι σκοποί αυτής αναφέρονται στο Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 12ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με την κατάσταση στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (2013/2980(RSP).

¹¹³ UN Security Council Resolution 2149 (2014)

Σκοπός ήταν η παροχή βοήθειας στην επανένταξη και τον επαναπατρισμό προσφύγων και εσωτερικά μετακινούμενων ανθρώπων στις εστίες τους, ο αφοπλισμός των ενόπλων δυνάμεων, η επίβλεψη για την εγκαθίδρυση κράτους δικαίου, η διευκόλυνση στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και η προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.¹¹⁴ Η δύναμη της, στις 15 Σεπτεμβρίου 2014, ήταν 12.000 άνδρες αποτελούμενη από στρατιωτικές δυνάμεις, στρατιωτικούς παρατηρητές, αστυνομικές δυνάμεις, προσωπικό του ΟΗΕ, καθώς και άλλους διεθνείς και εγχώριους πολίτες.¹¹⁵ Η MINUSCA αντικατέστησε την δύναμη MISCA της ΑΕ στις 15 Σεπτεμβρίου 2014, ενώ στην περιφερειακή αυτή προσπάθεια σταθερός αγωγός αποτέλεσε τόσο η Γαλλική δύναμη Sangaris, όσο και η Ε.Ε. Στις 28 Απριλίου 2015, ο Hervé Ladsous, Γενικός Γραμματέας Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων (OMP) του ΟΗΕ, δήλωσε την πλήρη επιχειρησιακή ικανότητα της MINUSCA. Η δύναμη της θα καθιστούσε δυνατή την ανάπτυξη της σε όλη την επικράτεια της Κεντρικής Αφρικής.

Από τον Οκτώβριο του 2014, ξεκινώντας την αποστολή της από την πόλη Boda, σταδιακά ανέπτυξε τη δράση της για να πετύχει τον Φεβρουάριο του 2016 την διενέργεια επιτυχημένων βουλευτικών εκλογών και την σταθεροποίηση της κατάστασης ασφαλείας. Στις 30 Μαρτίου ο Τουαντερά χαιρετίστηκε από το πλήθος ως νέος Πρόεδρος της ΚΑΔ με την παρουσία διεθνών αντιπροσωπειών και της μεταβατικής κυβέρνησης και ανέλαβε τα καθήκοντα του. Η MINUSCA συνεχίζει τη δράση της έως και σήμερα, καθώς σύμφωνα με το τελευταίο ψήφισμα του ΟΗΕ στις 29 Ιουλ 2016,¹¹⁶ η κατάσταση στην ΚΑΔ συνέχισε να αποτελεί απειλή για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια στην περιοχή, παρατείνοντας την εντολή εξουσιοδότησης έως την 15^η Νοέμβριου 2017.¹¹⁷

4.4 Η Στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελούσε και αποτελεί τον κύριο υποστηρικτή της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας προκειμένου να καλυφθούν ανθρωπιστικές

¹¹⁴ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minusca/>

¹¹⁵ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minusca/background.shtml>

¹¹⁶ UNSecurityCouncilResolution 2301 (2016)

¹¹⁷ Μειώνοντας, ωστόσο, την παρουσία των ενόπλων ομάδων στην περιοχή.

ανάγκες, να επέλθει σταθερότητα στη χώρα και να μπει σε αναπτυξιακή τροχιά.¹¹⁸ «Ακόμη και πριν από την τρέχουσα κρίση, η ΚΑΔ αντιμετώπισε ένα τρομακτικό μείγμα τόσο διακυβερνητικών, οικονομικών, κοινωνικών, και ανθρωπιστικών όσο και προκλήσεων ασφαλείας. Η ΕΕ, ανταποκρινόμενη έχει δεσμευθεί σε πολλές κρίσιμες περιοχές για να υποστηρίξει μια μακροπρόθεσμη κοινωνικό-οικονομική ανάκαμψη, στα πλαίσια δηλώσεων οικοδόμησης της ειρήνης, και να βοηθήσει στην οικοδόμηση ενός πιο σταθερού κράτους».¹¹⁹ Παρά την επισφαλή κατάσταση στην ΚΑΔ, μετά το 2012, η ΕΕ ποτέ δεν διέκοψε την αναπτυξιακή συνεργασία με τη χώρα και παρέμεινε ο μεγαλύτερος δωρητής ανθρωπιστικής βοήθειας, δεδομένου ότι αύξησε την ανθρωπιστική της βοήθεια κατά 8 εκατομμύρια ευρώ στα 20 εκατομμύρια ευρώ.¹²⁰ Το Συμβούλιο της ΕΕ, στις 19/20 Δεκ 13, αποφάσισε να συνεισφέρει στην αντιμετώπιση της κρίσης, χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα της, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που τελούν υπό την αιγίδα της Κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφαλείας και Άμυνας (CSDP), τόσο στην στρατιωτική όσο και στην πολιτική τους διάσταση.¹²¹ Μάλιστα, ήδη στις 5 Δεκεμβρίου 2013, η ΕΕ είχε προσφέρει 50 εκατ. ευρώ για την υπό αφρικανική ηγεσία διεθνή αποστολή υποστήριξης στην ΚΑΔ (MISCA), ώστε να συνεισφέρει στη σταθεροποίηση της χώρας και την προστασία των τοπικών πληθυσμών, και παράλληλα να δημιουργηθούν οι συνθήκες που θα επέτρεπαν την χορήγηση οικονομικής βοήθειας και την μεταρρύθμιση των τομέων της ασφάλειας και της άμυνας. Στις 15 Ιουλίου 2014 ίδρυσε ένα καινοτόμο καταπιστευματικό ταμείο πολλαπλών χορηγών που διαχειρίζεται η ίδια, με την ονομασία «Βέκου».¹²² Χάρη σε συνεισφορές από τη Γαλλία, τη Γερμανία και τις Κάτω Χώρες, το νέο αυτό καταπιστευματικό ταμείο έλαβε χρηματοδότηση ύψους 74.000.000 ευρώ.¹²³ Το νεοσυσταθέν ταμείο θα συμβάλλει στην αποκατάσταση των εθνικών και τοπικών διοικήσεων, την αποκατάσταση των βασικών υπηρεσιών (όπως η ηλεκτρική ενέργεια, οι μεταφορές, η υγεία, η εκπαίδευση και η ασφάλεια των τροφίμων) και τη σταθεροποίηση της χώρας. Οι δραστηριότητες θα επικεντρωθούν επίσης στην παροχή

¹¹⁸ Η εταιρική σχέση Ε.Ε και Αφρικής δεσμεύεται από τη συμφωνία του Κοτονού, που υπογράφηκε στις 23 Ιουν 2003.

¹¹⁹ European Union External Action, Fact Sheet, Central African Republic, Brussels, 10 Feb 2014.

¹²⁰ Όπως αναφέρονται, στο Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 12ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με την κατάσταση στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (2013/2980(RSP)).

¹²¹ Council of the European Union, 17867/13, Presse 585, PR CO 71, Brussels, 16 Δεκ 2013 και Council of European Union, EUCO 217/213, CO EUR 15, 20 Δεκ 2013

¹²² Σημαίνει «ελπίδα» στην γλώσσα Σανγκό.

¹²³ 51.000.000 € από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 10 εκατομμύρια ευρώ από τη Γαλλία, 10 εκατ. ευρώ από τη Γερμανία, 3.000.000 € από τις Κάτω Χώρες.

βοήθειας σε τρίτες χώρες προκειμένου να ξεπεράσουν τις συνέπειες της κρίσης στην ΚΑΔ. Μέχρι σήμερα, έχουν εγκριθεί έξι έργα από την Επιχειρησιακή Επιτροπή του Ταμείου : για την υγεία, την αστική ανάπτυξη, το φύλο, την ασφάλεια των τροφίμων, τον περιορισμό των επιπτώσεων της κρίσης στην περιφέρεια της ΚΑΔ, με επίκεντρο τους πρόσφυγες στα ανατολικά του Καμερούν και ένα πρόγραμμα για την προώθηση της ανεξαρτησίας των οικονομικών παραγόντων και της οικονομικής επαναδρομολόγησης.¹²⁴

Η Ε.Ε προκειμένου να αντιμετωπίσει τα προβλήματα αποτελεσματικότερα και ιδιαίτερα λόγω της αλληλένδετης φύσης των προκλήσεων στην ΚΑΔ υιοθέτησε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση (comprehensive approach),¹²⁵ επικεντρωμένη στην ασφάλεια, την ανθρωπιστική βοήθεια, τη σταθεροποίηση και την ανάπτυξη της συνεργασίας. Συμμετέχει ενεργά στις προσπάθειες που καταβάλλει η διεθνής κοινότητα για τη σταθεροποίηση της χώρας και υποστηρίζει τη διαδικασία μετάβασης σε τροχιά βιώσιμης ανάκαμψης. Παραμένει ο κύριος εταίρος ανάπτυξης της χώρας και ο κύριος πάροχος ανθρωπιστικής βοήθειας. Οι προτεραιότητες της Ε.Ε στην ΚΑΔ βάσει μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης είναι οι εξής:

1) Ασφάλεια.

Η Αποκατάσταση της ασφάλειας είναι ένας από τους βασικούς στόχους προκειμένου να επιτευχθεί μια σταθερότερη κυβέρνηση στην ΚΑΔ. Η ΕΕ υποστήριξε την υπό Αφρικανικής ηγεσίας αποστολή MISCA στο πλαίσιο του Μηχανισμού Στήριξης της Ειρήνης στην Αφρική. Η συνεισφορά της ΕΕ καλύπτει το κόστος της διαμονής και της διατροφής των στρατευμάτων. Οι μισθοί του πολιτικού προσωπικού της MISCA και διάφορες λειτουργικές δαπάνες, όπως οι μεταφορές, οι επικοινωνίες ή οι ιατρικές υπηρεσίες υποστηρίζονται επίσης από τον Μηχανισμό. Η βοήθεια αυτή ήταν απαραίτητη για την εύρυθμη λειτουργία της αποστολής πριν από τη μεταβίβαση της εντολής στην αποστολή MINUSCA των ΗΕ, η οποία έλαβε χώρα στις 15 Σεπτεμβρίου 2014.

Η στρατιωτική επιχείρηση που αναπτύχθηκε από την Ε.Ε, η EUFOR RCA, συνέβαλε, στην περιοχή Μπανγκουί, στις διεθνείς προσπάθειες για την παροχή ενός ασφαλούς περιβάλλοντος και την προστασία των πληθυσμών που κινδυνεύουν

¹²⁴ European Commission, Fact Sheet, The EU engagement with the Central African Republic, Brussels, 22 May 2015.

¹²⁵ Union External Action, Fact Sheet, The EU Engagement in the Central African Republic, Brussels, 17 Sep 2014.

περισσότερο, δημιουργώντας έτσι τις προϋποθέσεις για την παροχή της ανθρωπιστικής βοήθειας. Την 1η Απριλίου 2014, το Συμβούλιο έδωσε το πράσινο φως για την έναρξη της EUFOR-RCA και στις 15 Ιουνίου, ο Διοικητής Επιχειρήσεων κήρυξε πλήρη λειτουργική ικανότητα της επιχείρησης. Η EUFOR RCA ανέλαβε την ευθύνη για την ασφάλεια στο αεροδρόμιο M'Poko.

2) Ανθρωπιστική Βοήθεια.

Η Ε.Ε είναι σήμερα ο μεγαλύτερος χορηγός ανθρωπιστικής βοήθειας της ΚΑΔ. Η Επίτροπος Georgieva διοργάνωσε κοινή υπουργική συνάντηση με θέμα την ανθρωπιστική κρίση της ΚΑΔ στις Βρυξέλλες, στις 20 Ιανουαρίου του 2014, κατά την οποία δεσμεύθηκαν 366.000.000 €. Αυτά τα κεφάλαια θα στηρίξουν την προστασία, την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, τα τρόφιμα και τη διατροφική βοήθεια, την διανομή πόσιμου νερού και τις υπηρεσίες αποχέτευσης.

3) Σταθεροποίηση.

Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην επιτακτική ανάγκη για την μάχη κατά της ατιμωρησίας και την αποκατάσταση του κράτους δικαίου. Συμπληρωματικά προς την EUFOR RCA, η ΕΕ υποστηρίζει μια σειρά έργων που στοχεύουν στην άμεση αποκατάσταση ενός βασικού συστήματος ποινικής δικαιοσύνης στο Μπανγκού. Περιλαμβάνει την επαναφορά της αστυνομίας και της χωροφυλακής και την ενίσχυση της δικαστικής εξουσίας.

Επιπλέον, η ΕΕ στήριξε τις πρωτοβουλίες, συχνά σε συνεργασία με τις μεταβατικές αρχές, για την προώθηση του διαλόγου, την αποκλιμάκωση της έντασης και την οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των κοινοτήτων, ακόμη και την αποκατάσταση των ικανοτήτων των ανεξάρτητων μέσων μαζικής ενημέρωσης. Επιπλέον, η ΕΕ υποστηρίζει την διατήρηση της εθνοτικής και θρησκευτικής ποικιλομορφίας των διάφορων κοινοτήτων.

4) Προετοιμασία για μια βιώσιμη ανάκαμψη από την κρίση.

Ένας άλλος τομέας της βοήθειας της ΕΕ συνίσταται στην προετοιμασία για τη μετάβαση από την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης προς μια πιο μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή βοήθεια μέσω μιας προσέγγισης σύνδεσης, αρωγής, αποκατάστασης και ανάπτυξης (ΣΑΑΑ). Στις 9 Ιουλίου 2014, η ΕΕ ενέκρινε ένα πακέτο στήριξης που θα συμβάλει στην αποκατάσταση των βασικών κοινωνικών υπηρεσιών ιδιαίτερα στους τομείς της εκπαίδευσης και της υγείας. Προσπάθειες ακόμη γίνονται και για την υποστήριξη μιας ομαλής εκλογικής διαδικασίας.

5) Περιφερειακός αντίκτυπος της κρίσης.

Προκειμένου να μετριαστούν οι περιφερειακές επιπτώσεις της κρίσης της ΚΑΔ στις γειτονικές χώρες, η ΕΕ παρέχει στοχευμένη ανθρωπιστική βοήθεια για τις πρόσφατες αφίξεις από την ΚΑΔ στο Τσαντ, στο Καμερούν και την Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό.

Ωστόσο, η ανάγκη για μια πιο αποτελεσματική αντίδραση ήταν επιτακτική, δεδομένου ότι η Ε.Ε διαθέτει μηχανισμούς διαχείρισης κρίσεων για την συμβολή σε παρόμοιες καταστάσεις. Στα πλαίσια αυτών των μηχανισμών η Ε.Ε με την έγκριση του ΣΑ/ΗΕ σχεδίασε την ανάπτυξη της στρατιωτικής επιχείρησης Eufor-RCA, προς αντιμετώπιση της δυσμενούς κατάστασης ασφαλείας στην περιοχή της πρωτεύουσας Bangui με διάρκεια 4 έως 6 μηνών. Η EUFOR RCA παρέσχε προσωρινή υποστήριξη στην επίτευξη ενός ασφαλούς περιβάλλοντος στην περιοχή Μπανγκουί. Η επιχείρηση συνέβαλε στις διεθνείς προσπάθειες να προστατέψει τους πληθυσμούς που κινδυνεύουν περισσότερο, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Η πρώην Υπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας και Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Catherine Ashton ανέφερε πως «Αντιδράσαμε άμεσα στη σοβαρή κρίση στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, χρησιμοποιώντας όλα τα εργαλεία που έχουμε στη διάθεσή μας, από την ανθρωπιστική βοήθεια μέχρι την πολιτική στήριξη για τη μετάβαση σε μια μακροπρόθεσμη συνεργασία για την ανάπτυξη. Ωστόσο απόλυτη προτεραιότητα είναι η προστασία του άμαχου πληθυσμού από ενδεχόμενη περαιτέρω κορύφωση βίας, ώστε να εξασφαλιστεί πως ο λαός της ΚΑΔ μπορεί να ζήσει χωρίς φόβο και να αρχίσει την ανοικοδόμηση της χώρας τους. Η EUFOR RCA θα αναπτυχθεί το συντομότερο δυνατό προκειμένου να στηρίξει τις αξιοσημείωτες προσπάθειες της Γαλλίας και των Αφρικανών εταίρων μας». ¹²⁶ Επιπλέον η ΕΕ αποφάσισε, για την υποβοήθηση των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας, την ανάπτυξη επιπλέον αποστολής της ΕΕ (EUMAM-RCA), η οποία ήταν συμβουλευτικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα.

¹²⁶ http://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-rca/index_en.htm.

Κεφάλαιο 5^ο

5 . Επιχείρηση Eufor-RCA

5.1 Ο Σχεδιασμός της Επιχείρησης Eufor-RCA

«Το Συμβούλιο, πεπεισμένο για την σημασία της στήριξης των αφρικανικών προσπαθειών και της επιτάχυνσης της συμμετοχής της Ε.Ε στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, στο πλαίσιο της συνολικής προσέγγισης της, επιθυμεί να ευχαριστήσει τον Ύπατο Εκπρόσωπο για την πρόταση που έχει υποβάλει για να εξασφαλιστεί ότι η ΕΕ διαδραματίζει ενεργό ρόλο βοηθώντας στην σταθεροποίηση της ΚΑΔ στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ. Το Συμβούλιο κατέληξε σε πολιτική συμφωνία σχετικά με μια μελλοντική στρατιωτική επιχείρηση στα πλαίσια της ΚΠΑΑ και, για το σκοπό αυτό, εγκρίνει την ιδέα διαχείρισης κρίσης (Crisis Management Concept)». ¹²⁷ Με αυτή του την απόφαση το Συμβούλιο της Ε.Ε στις 20 Ιανουαρίου 2014 υιοθέτησε την Γενική Ιδέα Διαχείρισης Κρίσης, σύμφωνα με τις προβλέψεις του κεφαλαίου 7 του καταστατικού χάρτη του ΟΗΕ, συστήνοντας παράλληλα το επιχειρησιακό στρατηγείο στη Λάρισα (QHQ-ΕΣΕΕΕ) ως αρχή σχεδιασμού και ορίζοντας στις 28 Ιανουαρίου 2014 ως διοικητή επιχειρήσεων τον Γάλλο Υποστράτηγο Philippe Pontières. Στις 28 Ιανουαρίου 2014, το ΣΑ/ΗΕ ¹²⁸ συμφώνησε στην δημιουργία μιας επιχείρησης της ΕΕ, την EUFOR RCA και εξέδωσε το ψήφισμα 2134 (2014) για την ανάπτυξη της, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κατάσταση κρίσης στο Μπανγκουί, να διευκολυνθεί η πλήρης ανάπτυξη της επιχείρησης MISCA/AFISM-CAR (της Αφρικανικής Ένωσης) και να υποστηριχθεί η Γαλλική αποστολή Sangaris, η οποία μετά την έλευση των στρατευμάτων της Ευρωπαϊκής αποστολής θα δραστηριοποιούταν σε περιοχές εκτός της πρωτεύουσας, όπως αρχικά είχε σχεδιαστεί, μέχρι να παραδώσει την λειτουργία της σε μια πολυεθνική ειρηνευτική επιχείρηση υπό την εποπτεία των Η.Ε (MINUSCA). ¹²⁹ Η αποστολή ορίστηκε για περίοδο έξι μηνών αρχής γενομένης από τη δήλωση της πλήρους επιχειρησιακής ικανότητας (FOC) της δύναμης υπό την στρατηγική διεύθυνση και τον πολιτικό έλεγχο της ΕΠΑ, με την εποπτεία του Συμβουλίου και του Ύπατου Εκπροσώπου. Στις 23 Ιανουαρίου 2014, η Γενική Γραμματεία της Οικονομικής Κοινότητας των

¹²⁷Council of the European Union, Council conclusions on the Central African Republic, Foreign Affairs Council meeting, Brussels, 20 January 2014.

¹²⁸ UN Security Council Resolution 2134 (2014).

¹²⁹Conseil de l'Union Europeene, FR Conclusions du Conseil sur la République centrafricaine, Conseil Affaires Etrangères, Luxembourg, 14 Avril 2014.

Κρατών της Κεντρικής Αφρικής (ECCAS) χαιρέτισε τη δημιουργία της επιχείρησης της ΕΕ στην ΚΑΔ, ενώ στις 24 Ιανουαρίου 2014, σε μια επιστολή του προς τον Υ.Ε, ο προσωρινός Πρόεδρος της ΚΑΔ χαιρέτισε, επίσης, την αποστολή. Η επιχείρηση καθορίστηκε να τερματιστεί το Μάρτιο 2015 αφού θα έχει ολοκληρωθεί η ανάπτυξη της νέας επιχείρησης MINUSCA των Ηνωμένων Εθνών.

Ενεργώντας άμεσα και βάσει των άρθρων 42 παρ.4 και 43 παρ.3 ΣΕΕ,¹³⁰ το Συμβούλιο της Ε.Ε, στις 10 Φεβ 2014, αποφάσισε την έναρξη της επιχείρησης EUFOR RCA με σκοπό την εκτέλεση στρατιωτικής επιχείρησης μεταβατικού χαρακτήρα, παρέχοντας με την απόφαση του αυτή νομική βάση στην επιχείρηση.¹³¹ Η Eufor-RCA θα συνείσφερε στη δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος (SASE) στην περιοχή των επιχειρήσεων, σύμφωνα με την απόφαση 2134 του ΣΑ του ΟΗΕ και σύμφωνα με την Γενική Ιδέα Διαχείρισης Κρίσης που υιοθετήθηκε την 20 Ιαν 2014, με σκοπό να παραδώσει στους αφρικανούς εταίρους. Εκτιμήθηκε αρχικά ότι οι κοινές δαπάνες της επιχείρησης θα ανέρχονταν σε 25.900.000 ευρώ για χρονικό διάστημα εννέα μηνών, που περιελάμβανε ένα τρίμηνο προπαρασκευαστικής φάσης και μια εντολή έξι μηνών. Ο πρόεδρος της Στρατιωτικής Επιτροπής της ΕΕ (EUMC), σε τακτά χρονικά διαστήματα, θα υπέβαλε έκθεση στην ΕΠΑ σχετικά με τη διεξαγωγή της EUFOR RCA. Η ΕΠΑ μπορούσε να καλεί τον Διοικητή Επιχειρήσεων της ΕΕ ή τον Διοικητή Δυνάμεων της ΕΕ στις συνεδριάσεις της, ανάλογα με την περίπτωση. Η ΕΠΑ θα αξιολογούσε την πρόοδο της EUFOR RCA τρεις μήνες μετά την έναρξη της επιχείρησης, με βάση γραπτή έκθεση. Η EUMC θα παρακολουθούσε την ορθή εκτέλεση της EUFOR RCA, διεξαγόμενη υπό την ευθύνη του Διοικητή Επιχειρήσεων της Ε.Ε. Ο διοικητής επιχειρήσεων της Ε.Ε ήταν επίσης υποχρεωμένος, σε τακτά χρονικά διαστήματα, να υποβάλλει έκθεση στην EUMC.

¹³⁰42 παρ.4 ΣΕΕ «Οι αποφάσεις σχετικά με την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας, καθώς και οι αποφάσεις που αφορούν την πραγματοποίηση μιας αποστολής βάσει του παρόντος άρθρου, εκδίδονται από το Συμβούλιο ομόφωνα μετά από πρόταση του ύπατου εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας ή πρωτοβουλία κράτους μέλους. Ο ύπατος εκπρόσωπος μπορεί να προτείνει την προσφυγή σε εθνικά μέσα καθώς και στα μέσα της Ένωσης, ενδεχομένως από κοινού με την Επιτροπή».

43 παρ. 2 ΣΕΕ «Το Συμβούλιο εκδίδει αποφάσεις σχετικά με τις αποστολές της παραγράφου 1, ορίζοντας το στόχο και το περιεχόμενό τους καθώς και τις γενικές ρυθμίσεις εφαρμογής τους. Ο ύπατος εκπρόσωπος της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, υπό την εξουσία του Συμβουλίου και σε στενή και διαρκή επαφή με την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας, μεριμνά για τον συντονισμό των στρατιωτικών και μη στρατιωτικών πτυχών των αποστολών αυτών».

¹³¹Council Decision 2014/73/CFSP of 10 February 2014 on a European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA).

Η Γενική Ιδέα Διαχείρισης της Κρίσης (CMC) εκδόθηκε την 20^η Ιαν 2014 και ακολουθήθηκε από την Εναρκτήρια Στρατιωτική Οδηγία (IMD) την 27η Ιανουαρίου. Η αρχική ομάδα σχεδίασης του Στρατηγείου άρχισε τις εργασίες της στις Βρυξέλλες την 29^η Ιαν 14. Η σχεδίαση πραγματοποιήθηκε σε στενή συνεργασία με ομάδα σχεδίασης του Στρατιωτικού Επιτελείου της ΕΕ. Η διαταγή ενεργοποίησης (ACTORD) της αρχικής αποστολής συμπλήρωσεως (PA) για το Στρατηγείο της επιχείρησης εκδόθηκε την 31 Ιαν 14. Τα περισσότερα στελέχη παρουσιάστηκαν στο Στρατηγείο της Λάρισας στα μέσα Φεβρουαρίου του 2014. Στις 12 Φεβ 14 το Στρατηγείο της επιχείρησης EUFOR RCA OHQ δήλωσε την αρχική επιχειρησιακή του ικανότητα (IOC). Το Σχέδιο της επιχείρησης (OPLAN) εκπονήθηκε στο Στρατηγείο κατά την διάρκεια του Φεβ 14 και απεστάλη στα Κράτη Μέλη (ΚΜ) για έγκριση. Εγκρίθηκε από τα Κράτη Μέλη στις 17 Μαρτίου 14. Ακολούθησε η από 01 Απρ 2014 απόφαση του Συμβουλίου της Ε.Ε η οποία ανακοίνωσε την έναρξη της επιχείρησης.¹³² Τα πρώτα τμήματα του Στρατηγείου Δυνάμεων (FHQ) αναπτύχθηκαν στο Bangui στις 5 Απρ 14. Το Σχέδιο επιχειρήσεων του FHQ προσχεδιάστηκε στο Γαλλικό Στρατηγείο στην αεροπορική βάση στο Κρέιλ, όπου είχε ενεργοποιηθεί ο πυρήνας για το προσωπικό του FHQ. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σχεδίασης εκτιμήθηκαν οι απαιτήσεις δυνάμεων της EUFOR RCA και για την υλοποίηση της πραγματοποιήθηκαν έξι συσκέψεις συγκρότησης δύναμης (FGC). Παρά το γεγονός ότι οι αρχικές απαιτήσεις του OHQ καλύφθηκαν μερικώς μετά τις 6 Φεβ, οι ήδη παρεχόμενες δυνατότητες και δυνάμεις από τα Συνεισφέροντα Κράτη ήταν αρκετές, ώστε να επιτρέψουν στον Διοικητή της επιχείρησης να προτείνει την έναρξη αυτής. Η έλλειψη μερικών δυνατοτήτων επηρέασε την εφαρμογή της συγκεντρωτικής προσέγγισης στη περιοχή των επιχειρήσεων. Η έναρξη πραγματικών επιχειρήσεων στη περιοχή επιβραδύνθηκε σε σχέση με ότι είχε προβλεφθεί, εξαιτίας της συγκεκριμένης έλλειψης των απαιτούμενων δυνατοτήτων. Η Αρχική Επιχειρησιακή Ικανότητα (IOC) της EUFOR RCA δηλώθηκε στις 30 Απρ 14, ενώ η Πλήρης Επιχειρησιακή Ικανότητα (FOC) στις 15 Ιουνίου 14. ¹³³ Η τελευταία αποτελεί ορόσημο για την έναρξη της περιόδου των έξι μηνών που προβλέπεται να διαρκέσει η επιχείρηση, όπως διατυπώθηκε στην Αρχική Στρατιωτική Διαταγή (IMD).

¹³²Council Decision 2014/183/CFSP of 1 April 2014 on the launch of a European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA).

¹³³European Union, Communiqué de Presse, La force de l'Union européenne en République centrafricaine atteint sa pleine capacité opérationnelle, 140616/01 Bruxelles, le 16 juin 2014.

Με απόφαση της ΕΠΑ στην επιχείρηση συμμετείχαν και τρίτα κράτη, με πρώτο από αυτά την Γεωργία τον Μάρτιο του 2014,¹³⁴ με την Τουρκία¹³⁵ και την Σερβία¹³⁶ να ακολουθούν τον Ιούλιο του ίδιου έτους, συμβάλλοντας πολύ δυναμικά στην διεξαγωγή της επιχείρησης. Ακολούθως στις 3 Ιουλίου του 2014, το Συμβούλιο εξέδωσε απόφαση ¹³⁷ σχετικά με την υπογραφή και την σύναψη συμφωνίας για την μεταφορά του στρατιωτικού προσωπικού μεταξύ της Ε.Ε και της ΚΑΔ, ρυθμίζοντας όλες τις λεπτομέρειες για την μεταβίβαση των ατόμων κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της επιχείρησης, καθώς και σχετικά με τις εγγυήσεις που ισχύουν για τα εν λόγω πρόσωπα. Η συμφωνία αυτή υπογράφηκε στις 18 Ιουλίου του 2014,¹³⁸ και ρύθμιζε πέραν των ανωτέρω και την μεταφορά ή την κράτηση προσώπων, τα οποία έχουν διαπράξει σοβαρά εγκλήματα σύμφωνα με το ποινικό δίκαιο της ΚΑΔ, μέχρι η Eufor-RCA να εκπληρώσει την αποστολή της.

Η Eufor-RCA διαδραμάτισε με την παρουσία της σημαντικό ρόλο στην ΚΑΔ, καθώς ενόψει της αποστολής της για την εμπέδωση των αρχών της ειρήνης και της Δημοκρατίας, πέτυχε αρκετά πρακτικά αποτελέσματα. Ιδιαίτερος σημαντική ήταν η συμβολή της στην προστασία και την ασφάλεια του αεροδρομίου Μ'Poko του Μπανγκουί, αρμοδιότητα η οποία της μεταβιβάστηκε από την Sangaris την ίδια μέρα που δήλωσε την Αρχική Επιχειρησιακή της Ικανότητα και για περίοδο έξι εβδομάδων.¹³⁹ Μάλιστα, στην ασφάλεια του αεροδρομίου συνέβαλαν και Εσθονικά στρατεύματα.¹⁴⁰ Σημαντική ήταν ακόμη η αντιμετώπιση της κατάστασης κρίσης και των θρησκευτικών διαμαχών στην τρίτη και πέμπτη συνοικία του Μπανγκουί, καθώς

¹³⁴ POLITICAL AND SECURITY COMMITTEE DECISION EUFOR RCA/3/2014 of 11 March 2014 on the acceptance of third States' contributions to the European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA) (2014/139/CFSP).

¹³⁵ POLITICAL AND SECURITY COMMITTEE DECISION EUFOR RCA/4/2014 of 10 July 2014 on the acceptance of a third State's contribution to the European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA) (2014/466/CFSP).

¹³⁶ POLITICAL AND SECURITY COMMITTEE DECISION EUFOR RCA/5/2014 of 24 July 2014 on the acceptance of third States' contributions to the European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA) (2014/646/CFSP).

¹³⁷ COUNCIL DECISION 2014/537/CFSP of 3 July 2014 on the signing and conclusion, on behalf of the European Union, of the Agreement between the European Union and the Central African Republic concerning the detailed arrangements for the transfer to the Central African Republic of persons detained by the European Union military operation (EUFOR RCA) in the course of carrying out its mandate, and concerning the guarantees applicable to such persons.

¹³⁸ AGREEMENT between the European Union and the Central African Republic concerning detailed arrangements for the transfer to the Central African Republic of persons detained by the European Union military operation (EUFOR RCA) in the course of carrying out its mandate, and concerning the guarantees applicable to such persons.

¹³⁹ European Union, External Action, Press Release, EUFOR RCA takes control of security at Bangui Airport, 140430/02 Brussels, 30 April 2014.

¹⁴⁰ Ibi

και η συνεργασία με την Minusca για την στήριξη των τοπικών αρχών για την αποκατάσταση της ασφάλειας, έπειτα από βιαιοπραγίες που διέπρατταν ομάδες ανταρτών.

5.2 Το πέρας της Eufor-RCA

Όπως προαναφέρθηκε η επιχείρηση Eufor-RCA είχε αρχικά προβλεφθεί να διαρκέσει για έξι μήνες, μέχρις ότου μια νέα πολυεθνική ειρηνευτική επιχείρηση υπό την αιγίδα του ΟΗΕ να είναι σε θέση να αναλάβει την διεκπεραίωση του εντεταλμένου έργου για την αποκατάσταση της ασφάλειας και της ειρήνης στην ευρύτερη περιοχή (Minusca). Η FOC της Eufor-RCA δηλώθηκε στις 15 Ιουνίου και ως εκ τούτου αναμενόμενη ημερομηνία λήξης αυτής ήταν η 15^η Δεκεμβρίου 2014. Ωστόσο, στις 10 Σεπτεμβρίου η μεταβατική πρόεδρος της ΚΑΔ απέστειλε επιστολή στην Υ.Ε της ΚΕΠΠΑ ζητώντας την παράταση της αποστολής Eufor-RCA προκειμένου να επιτευχθεί μια ομαλή μετάβαση από την Eufor-RCA στην MINUSCA. Ακολούθως, το ΣΑ/ΗΕ εξέδωσε το ψήφισμα 2181 (2014)¹⁴¹ που επέτρεψε την παράταση της Ευρωπαϊκής αποστολής με την αιτιολογία ότι η κατάσταση στην ΚΑΔ συνεχίζει να αποτελεί απειλή για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Το Συμβούλιο με την σειρά του εξέδωσε τροποποιητική της αρχικής του απόφασης σχετικά με την αποστολή της Eufor-RCA¹⁴² ορίζοντας ότι η αποστολή είναι εξουσιοδοτημένη να διαρκέσει εννέα μήνες (και όχι τέσσερις με έξι) προσδιορίζοντας ως ημερομηνία λήξης αυτής την 15^η Μαρτίου 2015.

Στις 17 Νοεμβρίου 2014 η Eufor-RCA παρέδωσε το αεροδρόμιο M'Poko και στις 28 Φεβρουαρίου 2015 με μια συμβολική τελετή παρεδόθησαν η πέμπτη και η τρίτη περιοχή του Μπανγκουί στην αποστολή Minusca των ΟΗΕ. Στην επιχείρηση συμμετείχαν 750 στρατιώτες από συνολικά 14 Ευρωπαϊκές χώρες. Κατά την διάρκεια της αποστολής το επίπεδο ασφαλείας στο Μπανγκουί βελτιώθηκε σημαντικά, διευκολύνοντας τις δραστηριότητες των ανθρωπιστικών φορέων. Σημαντικός αριθμός των εσωτερικά εκτοπισμένων επέστρεψαν στις βάσεις τους, ενώ οι πρώτοι μετανάστες γύρισαν πίσω στην ΚΑΔ και η ελεύθερη κυκλοφορία των ανθρώπων βελτιώθηκε σημαντικά. Στην τελευταία ομιλία του στις 13 Μαρτίου 2015 ο Επιχειρησιακός διοικητής Philippe Pontières δήλωσε: «Οι ευχές μου για την επιτυχή

¹⁴¹ UN Security Council Resolution 2181 (2014).

¹⁴² COUNCIL DECISION 2014/775/CFSP of 7 November 2014 extending Decision 2014/73/CFSP on a European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA).

έκβαση της επιχείρησης τελικά θα μεταβιβαστούν στην αποστολή EUMAM, η οποία θα προσδώσει μία διαφορετική δυναμική στο έργο της EUFOR RCA, αποδεικνύοντας την αποφασιστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συνεχίσει να διαδραματίζει ενεργό ρόλο στην ΚΑΔ για την υποστήριξη του έργου της διαδικασίας μετάβασης και ανασυγκρότησης της».¹⁴³

Στις 23 Μαρτίου πραγματοποιήθηκε στο Επιχειρησιακό Στρατηγείο της Λάρισας τελετή λήξης με την παρουσία ανώτατων στελεχών της επιχείρησης και διεθνών αντιπροσώπων. Ο τότε αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας Μιχαήλ Κωσταράκος δήλωσε πως «όλοι οι συμμετέχοντες της Eufor-RCA απέδειξαν μέσω των προσπαθειών τους, ότι η ΚΕΠΠΑ χάριν στο εξειδικευμένο προσωπικό της μπορεί να επιτύχει όλους τους στόχους της». ¹⁴⁴ Κατά την διάρκεια της τελετής αποδόθηκαν οι πρέπουσες τιμές, ενώ αξιομνημόνευτη είναι η απόδοση στο στρατόπεδο Ucatex της ΚΑΔ, του ονόματος του Γάλλου νεαρού δεκανέα ο οποίος απεβίωσε στις 5 Νοεμβρίου 2014, του μοναδικού θύματος της επιχείρησης.

5.3 Αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής επιχείρησης

Ενώ η διαδικασία σχεδίασης της ευρωπαϊκής στρατιωτικής επιχείρησης απεδείχθη δύσκολο έργο και πολλές αμφιβολίες είχαν εκφραστεί, η έκβαση της θεωρήθηκε από πολλούς επιτυχημένη (*tough start, smooth end*).¹⁴⁵ Η αποστολή αυτή ήταν από τις πιο επικίνδυνες που έχουν διεξαχθεί στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ, δεδομένης της κρίσιμης κατάστασης που επικρατούσε στην ΚΑΔ, ενώ η εντολή ήταν σαφής για χρήση δύναμης αποκλειστικά με σκοπό την προστασία του άμαχου πληθυσμού. Είναι αλήθεια πως λίγα κράτη-μέλη θεώρησαν την αποστολή ως προτεραιότητα για την Ένωση, ¹⁴⁶ με αποτέλεσμα η Γαλλία να αναγκαστεί να παράσχει τη μεγαλύτερη δύναμη στρατευμάτων, με την Γεωργία ως τρίτη χώρα να έρχεται δεύτερη στην παροχή δύναμης. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι παρά τις ευνοϊκές

¹⁴³ http://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-rca/news/archives/20150315_en.htm.

¹⁴⁴ *ibid*

¹⁴⁵ Thierry Tardy, *Eufor-RCA: Tough start, smooth end*, EU Institute for Security Studies, Issue Alerts 17, March 2015.

¹⁴⁶ Σ' αυτό πιθανόν έπαιξε ρόλο και η παράλληλη εξέλιξη της Ουκρανική κρίσης, που έθεσε σοβαρά ζητήματα ασφάλειας στο προσκήνιο.

συνθήκες για την ανάπτυξη των Battle Groups, ο μηχανισμός αυτός δεν τέθηκε σε εφαρμογή.

Η αποστολή της Eufor-RCA ήταν σαφώς καθορισμένη τόσο χρονικά όσο και εδαφικά, καθώς ήταν υπεύθυνη για δύο περιοχές της πρωτεύουσας και για το αεροδρόμιο αυτής (όπου τον κύριο ρόλο έπαιζαν τα Γεωργιανά στρατεύματα) και για σύντομο χρονικό διάστημα, έως ότου η αποστολή των ΗΕ ήταν σε πλήρη ετοιμότητα να αναλάβει. Συνέβαλε επιτυχώς στη σταθεροποίηση της κατάστασης ασφάλειας και βελτιώθηκε σαφώς η ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών. Ακόμη, τέθηκαν σε εφαρμογή νέες διαδικασίες διαχείρισης κρίσεων, συμπεριλαμβανομένης της διαδικασίας «ταχείας-αντίδρασης» (συνδυασμός CONOPS και το OPLAN), ενώ οι τοπικές έρευνες απέδειξαν την ευρεία αποδοχή της αποστολής από τον πληθυσμό του Μπανγκουί.

Επιπλέον το μοντέλο «γεφύρωσης-bridging»,¹⁴⁷ σύμφωνα με το οποίο η ΕΕ ενεργεί πρώτη για να αποκομίσει χρόνο μέχρι μία πιο μακροπρόθεσμη αποστολή παραλάβει τα ηνία, όπως είχε συμβεί και στην περίπτωση της Δημοκρατίας του Κονγκό και του Τσαντ, απέδειξε την αξία του. Αυτή τη φορά, η «γέφυρα» κατέληγε στην Misca και μεταγενέστερα Minusca, στην οποία ο έλεγχος του αεροδρομίου M'Poko παραδόθηκε από τους Γεωργιανούς το Νοέμβριο του 2014 και οι εγκαταστάσεις του Επιχειρησιακού Στρατηγείου στο Μπανγκουί μεταβιβάσθηκαν στον ΟΗΕ. Άλλωστε η τρίμηνη παράταση της Eufor RCA επέτρεψε στον ΟΗΕ την καλύτερη προετοιμασία του, ενώ από την πλευρά της η Ένωση επέδειξε με αυτόν τον τρόπο ορισμένη ευελιξία, επιτρέποντας παράλληλα στην Γαλλική επιχείρηση Sangaris να αναδιαταχθεί σε άλλες περιοχές και να αναδιανεμηθούν οι αρμοδιότητες μεταξύ των επιχειρήσεων.

Η ΚΑΔ ήταν η τέταρτη χώρα, μετά την Βοσνία Ερζεγοβίνη, την Αϊτή και το Αφγανιστάν, στην οποία αναπτύχθηκαν οι ικανότητες της Ευρωπαϊκής Δύναμης Χωροφυλακής. Αυτή η συνιστώσα της EUFOR-RCA αποδείχθηκε ένα σημαντικό πλεονέκτημα, δεδομένου ότι ανέπτυξε τις δυνάμεις της σε ένα αποκλειστικά αστικό περιβάλλον. Περισσότεροι από εκατό αστυνομικοί είχαν αναπτυχθεί για την υποστήριξη των στρατιωτικών μονάδων, την τήρηση της δημόσιας τάξης, καθώς και για ποινικές έρευνες. Επιπλέον, χάρη στην EUFOR-RCA αρκετές χώρες ήλθαν σε

επαφή με την Αφρικανική Ήπειρο και σε συνδυασμό με την ομαλή έκβαση της επιχείρησης, συνέβαλε στην αναδιαμόρφωση των αντιλήψεων των χωρών αυτών σχετικά με τη διαχείριση των κρίσεων στην Αφρική και την προστιθέμενη αξία της Ε.Ε σε τέτοιου είδους εγχειρήματα.

Παρά τη γενική επιτυχία της επιχείρησης, η μικρή διάρκεια και το περιορισμένο δυναμικό της, όπως είναι φυσικό περιόρισε την έκταση της επιτυχίας. Εκτός από τη Γαλλία, κανένα άλλο κράτος μέλος της Ε.Ε δεν παρείχε μια ενοποιημένη δύναμη, ενώ η βραχυπρόθεσμη παρουσία αποτελεί δείγμα επιφυλακτικότητας ως προς την μακροπρόθεσμη δέσμευση σε καταστάσεις που συνεπάγονται κινδύνους. Αυτό, μάλιστα, δεν είναι μόνο δείγμα της Ευρωπαϊκής κουλτούρας ασφάλειας, αλλά εγείρει και ζητήματα σχετικά με τη βιωσιμότητα όσων η Ένωση πέτυχε μετά την απόσυρση της. Τέλος, ακόμη και αν η γενική κατάσταση ασφαλείας έχει βελτιωθεί στην περιοχή όπου αναπτύχθηκαν οι δυνάμεις, ωστόσο, ευρείας κλίμακας παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν λάβει χώρα στο Μπανγκουί, ένοπλες ομάδες παραμένουν ενεργές και εντοπίζονται ακόμη αρκετά άλλα προβληματικά σημεία. Σε κάθε περίπτωση, άλλωστε, ολόκληρη η χώρα, και όχι μόνο η πρωτεύουσα, όπου επικεντρώθηκαν οι αποστολές, βρίσκεται αντιμέτωπη με τεράστια ανθρωπιστικά προβλήματα και ζητήματα ασφαλείας.

Μετά την απόσυρση των Ευρωπαϊκών δυνάμεων δύο επιχειρήσεις έχουν αναλάβει από τα μέσα Μαρτίου 2015, η Minusca, η οποία θα αναπτύξει τις δυνάμεις πέρα από τα όρια της πρωτεύουσας και η νεοσύστατη Ευρωπαϊκή στρατιωτική συμβουλευτική αποστολή EUMAM RCA,¹⁴⁸ η οποία θα βοηθήσει τις αρχές της ΚΑΔ όσον αφορά τη μεταρρύθμιση του τομέα της ασφαλείας της, και ιδίως στην διαχείριση των οπλισμένων ομάδων. Η πρώτη εξ' αυτών συνεχίζει την λειτουργία της έως 15 Νοε 2017, σύμφωνα με νεότερη εξουσιοδότηση του ΣΑ/ΗΕ (όπως ανωτέρω σημειώθηκε), ενώ η δεύτερη περάτωσε την αποστολή της στις 17 Ιουλίου του 2016, παραδίδοντας τα ηνία στην υπό εξέλιξη έως και σήμερα αποστολή EUTM RCA.¹⁴⁹ «Έχουμε

¹⁴⁸ Στις 16 Μαρτίου 2015 το Συμβούλιο αποφάσισε την έναρξη της στρατιωτικής συμβουλευτικής αποστολής της ΕΕ στην ΚΑΔ (EUMAM RCA), της οποίας η ιδέα εγκρίθηκε στις 19 Ιανουαρίου 2015: Council Decision (CFSP) 2015/78 of 19 January 2015 on a European Union CSDP Military Advisory Mission in the Central African Republic (EUMAM RCA) και Council Decision (CFSP) 2015/442 of 16 March 2015 launching the European Union CSDP Military Advisory Mission in the Central African Republic (EUMAM RCA) and amending Decision 2015/78/CFSP.

¹⁴⁹ Στις 14 Μαρτίου 2016 το Συμβούλιο ενέκρινε τη Γενική Ιδέα Διαχείρισης κρίσης για μια πιθανή στρατιωτική εκπαιδευτική αποστολή της Ε.Ε στην ΚΑΔ (EUTM RCA), προκειμένου να συμβάλει στη μεταρρύθμιση του τομέα της άμυνας της χώρας. Σε επιστολή του με ημερομηνία 30 Μαρτίου 2016, ο Πρόεδρος της ΚΑΔ, Faustin-Archange Touadera κάλεσε την Ένωση να αναπτύξει μια στρατιωτική

εκπαιδεύσει κάθε αξιωματικό των Ενόπλων Δυνάμεων της ΚΑΔ, διδάσκοντας τους στρατιωτική διοίκηση, οργάνωση προσωπικού και χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών. Επιπλέον, δημιουργήσαμε μια σχέση αμοιβαίας εμπιστοσύνης και συντροφικότητας»¹⁵⁰ ανέφερε ο Διοικητής του στρατιωτικού Επιτελείου. Η αποστολή EUTM αποτελεί μέρος της συνολικής προσέγγισης της Ε.Ε στην ΚΑΔ, στόχος της οποίας είναι η παροχή βοήθειας στις Αφρικανικές και διεθνείς δυνάμεις για την επίτευξη πολιτικής σταθερότητας και την υποστήριξη την μεταβατικής πολιτικής διαδικασίας. Μαζί με τα αναπτυξιακά προγράμματα της ΕΕ, αυτές οι δύο αποστολές (EUTM- MINUSCA) είναι υπεύθυνες για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας της κατάστασης που η Ένωση έχει ήδη καταφέρει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^Ο

6. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Η παρούσα εργασία επιχείρησε να προσεγγίσει το μόρφωμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εξετάζοντας διάφορους τύπους ισχύος που κατά καιρούς έχει κληθεί να αντιπροσωπεύσει. Καταλήγοντας στην θεωρία της κανονιστικής ισχύος ως αντιπροσωπευτικότερης για το υβριδικό αυτό δημιούργημα, στόχος του παρόντος εκπονήματος αποτέλεσε πλέον τόσο η θεωρητική όσο και η πρακτική απόδοση της έννοιας αυτής σε Ενωσιακό πάντα επίπεδο.

Η έννοια της Ευρωπαϊκής κανονιστικής ισχύος, με ένθερμο υποστηρικτή αυτής τον Ian Manners, φαίνεται να οραματίζεται μια Ένωση που μάχεται να διαδώσει το αξιακό της σύστημα, βασιζόμενη σε ήπιες μορφές ισχύος. Επιδιώκει να αποτελέσει πηγή ελκυστικότητας για τους άλλους φορείς μέσω πολυμερών συμφωνιών, συνεργασιών και συνθηκών. Βασικό στοιχείο αποτελούν οι νόρμες, ήτοι η κανονιστική βάση της Ένωσης, η οποία έχει διαμορφωθεί με το πέρασμα των δεκαετιών μέσα από πολιτικές δηλώσεις, προκηρύξεις, καθώς και τις ίδιες τις

εκπαιδευτική αποστολή στρατιωτικής στα πλαίσια της ΚΠΑΑ. Στη συνέχεια, στις 19 Απριλίου 2016, το Συμβούλιο αποφάσισε να συστήσει επίσημα την EUTM RCA, με σκοπό να ξεκινήσει τον Ιούλιο του 2016. Σε στενή συνεργασία με την MINUSCA, η EUTM RCA θα στηρίζει την κυβέρνηση της ΚΑΔ, όσον αφορά την εφαρμογή της μεταρρύθμισης του τομέα της ασφάλειας, βοηθώντας τα Αφρικανικά τακτικά στρατεύματα (faca). Στόχος είναι η δημιουργία ενός σύγχρονου, αποτελεσματικού, εθνικά αμερόληπτο και δημοκρατικά υπόλογο στρατό. Η αποστολή θα επικεντρώσει τη δράση της στην πρωτεύουσα Μπανγκουί.

¹⁵⁰ http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eumam-rca/news/20160708_2_en.htm.

συνθήκες. Οι θεμελιώδεις νόρμες της Ένωσης είναι η ειρήνη, η ελευθερία, η δημοκρατία, το κράτος δικαίου και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Αυτές είναι οι αρχές που η Ένωση θεωρεί ως «κανονική» συμπεριφορά στην παγκόσμια τάξη και προσπαθεί μέσω της διάχυσης τους να τις εμφυσήσει στους άλλους δρώντες, είτε με θεσμοθετημένους τρόπους, είτε αποτελώντας η ίδια ως ύπαρξη ένα *ενάρτετο* παράδειγμα για τους άλλους.

Η προβληματική που αναδύεται στο συγκεκριμένο σημείο είναι η προσήλωση στον επιθετικό προσδιορισμό της κανονιστικής ισχύος, παραμελώντας το δεύτερο συστατικό αυτής που είναι η «δύναμη-ισχύς». Προφανώς δεν γίνεται αναφορά σε ηγεμονικές τάσεις, καθώς το ίδιο το στρατηγικό δόγμα της Ένωσης απέχει πολύ από αυτές, αλλά όπως οι διάφοροι μελετητές επισήμαναν προκειμένου μια δύναμη να καταστεί αξιόπιστη και επαρκής δρών στην διεθνή σκηνή, οφείλει να αναπτύξει μέσω της εξωτερικής της πολιτικής και τα στρατιωτικά της εργαλεία εξίσου. Δεν πρόκειται για την αλόγιστη χρήση στρατιωτικής δύναμης με σκοπό την επιβολή, αλλά για την χρησιμοποίηση στρατιωτικών μέσων που είναι ανεκτά από την ευρύτερη κοινωνία με σκοπό την συμβολή στην διατήρηση της ειρήνης και της παγκόσμιας ασφάλειας. Η κατ' αυτό, τον τρόπο χρήση των στρατιωτικών εργαλείων δεν προσεγγίζει, διόλου την έννοια της «σκληρής ισχύος», αφού ως σκοπό έχει την εμπέδωση και διάδοση θεμελιωδών νορμών, όπως αυτών της ειρήνης και του σεβασμού στα θεμελιώδη δικαιώματα. Άλλωστε, η ίδια η αρχή της ειρήνης και της ασφάλειας εσωκλείει στρατιωτικές ανησυχίες.

Τέτοια ακριβώς περίπτωση αποτέλεσε η ειρηνευτική επιχείρηση EUFOR-RCA, κατά την οποία η Ένωση δεσμεύτηκε για την προστασία του κράτους δικαίου, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, του άμαχου πληθυσμού, την εθνική συμφιλίωση, τον ανθρωπιστικό διάλογο και την μεταρρύθμιση του τομέα ασφαλείας σε μία υπό αποδόμηση χώρα. Πρόκειται για ειρηνευτική στρατιωτική επιχείρηση που διεξήχθη στα πλαίσια της ΚΠΑΑ, του επιχειρησιακού βραχίονα της ΚΕΠΠΑ και εμπίπτει στο άρθρο 43 ΣΕΕ. Η χρήση ενόπλων στρατευμάτων και στρατιωτικών βάσεων από τα περισσότερα κράτη μέλη, αλλά και από τρίτες χώρες συνέβαλαν με επιτυχία στην αποκατάσταση της ειρήνης και στην δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος στην ΚΑΔ. Οι προσπάθειες για την αποκατάσταση την πολιτικής αστάθειας της χώρας ήταν επίσης εμφανείς. Κατά τη διάρκεια της επιχείρησης, το επίπεδο ασφάλειας στο Μπανγκού βελτιώθηκε σημαντικά, διευκολύνοντας την ανάπτυξη και τις ενέργειες των ανθρωπιστικών

φορέων που δρουν στην περιοχή, ενσωματώνοντας έτσι μια παγκόσμια προσέγγιση, η οποία αποτελεί και την μέγιστη ωφέλεια των επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι εσωτερικά εκτοπισμένοι επέστρεψαν στα σπίτια τους, ενώ οι πρώτοι πρόσφυγες ξεκίνησαν να επιστρέφουν στην ΚΑΔ. Ως εκ τούτου η οικονομική και κοινωνική ζωή επανεκκίνησε και η ελεύθερη κυκλοφορία των ανθρώπων βελτιώθηκε. Ένδειξη της ολοκληρωμένης προσπάθειας της Ε.Ε αποτελούν και οι δύο επιχειρήσεις που αντικατέστησαν την EUFOR RCA, με την λήξη της: η συμβουλευτική επιχείρηση EUMAM-RCA και η εκπαιδευτική αποστολή EUTM-RCA.

Την δεδομένη στιγμή, λοιπόν, η προσέγγιση της Έ.Ε μέσω της Κανονιστική Ισχύος αποτέλεσε το καταλληλότερο θεωρητικό εργαλείο για την ανάδειξη ενός ισχυρός δρώντος στην διεθνή σκηνή. Η ίδια κατάφερε να φέρει εις πέρας την δύσκολη αυτή επιχείρηση πετυχαίνοντας την προετοιμασία του εδάφους για την μετάβαση σε ένα ασφαλές περιβάλλον. Ξεφεύγοντας από τα στενά όρια της «ήπιας ισχύος», χρησιμοποίησε προς τούτο τη διεθνή δράση της μέσω της ΚΠΑΑ καταφέροντας να συμβάλει στην προώθηση της οικουμενικής νόρμας της ειρήνης.

Βιβλιογραφία

➤ Βιβλία

Carr, E. H., (1962), *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Realitions*, London: Macmillan.

Coombes David (1998), 'Leading by Virtuous Example: European Policy for Overseas Development' in Bill McSweeney (ed.) *Moral Issues in International Affairs: Problems of European Integration* (Basingstoke: Macmillan), pp. 221-245.

Duchêne, François, (1972), 'Europe's Role in World Peace' in Richard Mayne (ed.), *Europe Tomorrow: Sixteen Europeans Look Ahead*, (London: Fontana).

Duchêne, François (1973), 'The European Community and the Uncertainties of Interdependence' in Max Kohnstamm and Wolfgang Hager (eds.), *A Nation Writ Large? Foreign Policy Problems before the European Community* (Basingstoke: Macmillan), pp. 1-21.

Galtung, J., (1973), *The European Community: A Superpower in the Making*, London: Allen & Unwin.

Huntington, S. (1993), 'New Contingencies, Old Roles', *Joint Force Quartely*, Vol. 2, Autumn.

Holly Wyatt-Walter argued in *The European Community and the Security Dilemma, 1979-1992*, (London: Macmillan, 1997) part II.

Ηρακλείδης Αλέξης, *Η Διεθνής Κοινωνία και οι θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων: Μια Κριτική Περιδιάβαση, γ' έκδοση*, εκδόσεις Σίδηρη, Αθήνα, 2005.

Jørgensen, Knud Erik (1997a), 'Western Europe and the Petersberg Tasks' in Knud Erik Jørgensen (ed.) *European Approaches to Crisis Management* (The Hague: Kluwer Law Intervational), pp. 131-151.

Κουσκουβέλης Ηλίας, 1997, *Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη και την θεωρία της πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Nye, J. (2004), *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York, Public Affairs.

Παρίσης Ι., 2010, *Η Ευρώπη της Άμυνας, Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας*, Αθήνα, Έκφραση Πολιτισμού.

Πασσάς Α., (2007), *Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της Ε.Ε στο Μαραβέγιας Ν. Και Τσινισιζέλης Μ.Ι. (επιμ.), Νέα Ε.Ε: Οργάνωση και Πολιτικές-50 χρόνια*, Αθήνα, Θεμέλιο.

Pijpers, ‘The Twelve Out-of-Area: A Civilian Power in an Uncivil World?’ in Pijpers A., E.Regelsberger, W.Wessels, and G. Edwards (eds) *European Political Cooperation in the 1980s: A Common Foreign Policy for Western Europe?*, (Dordrecht: Martinus Nijhoff, 1988).

Stelios Stavridis, 2001, ‘Why the ‘Militarising’ of the European Union is Strengthening the Concept of a Civilian Power Europe’, *European University Institute*.

➤ Άρθρα

Bull Hedley, (1982), ‘Civilian Power Europe: A Contradiction in Terms?’, *Journal of Common Market Studies* 21, 2, pp. 149-164.

Christopher Hill, ‘The capability-expectations gap, or conceptualizing Europe’s international role’, *Journal of common Market Studies*, September 1993, Vol.:31, No.:3., p:305-328.

Ginsberg R. H., (1999), 'Conceptualizing the European Union as an International Actor: Narrowing the Theoretical Capability-Expectations Gap', *Common Market Studies*, 37, 429-454.

Manners Ian, (1994), 'The Development of CFSP: Towards a Fourth Pillar?', presented to panel on The European Union's International Identity, convenor Irene Brennan at the BISA Annual Conference, University of York. <http://www.ukc.ac.uk/politics/staff/Manners-BISA> 94.

Manners Ian (2002), Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?, *Journal of common Market Studies*, Vol.:40, Issue 2, June 2002, pages:235-258.

Manners Ian and Richard Whitman, eds. (2000), 'The Foreign Policies of European Union: Member States', *Manchester: Manchester University Press*, p. 28-29.

Manners Ian, (2006), 'Normative Power Europe Reconsidered: Beyond the Crossroads', *Journal of European Public Policy*, 13:2, pp. 182-199.

Manners Ian, (2011), 'The European Union's Normative Power: Critical Perspectives and Perspectives on the critical', *Macmillan*, p.:226-247.

MauH H., W., 'Germany and Japan: The New Civilian Powers', *Foreign Affairs*, vol. 69, no. 5, 1990.

Richard Whitman, (2002), 'The Fall and Rise of Civilian Power Europe?', *Australian National University*, National Europe Centre Paper no. 16.

Robert Kagan, (2002), 'Power and Weakness: Why the United States and Europe see the world differently', *European Security Forum Working Paper no.8, Policy Review* No. 113.

Smith Karen (2000), 'The End of Civilian Power EU: A Welcome Demise or Cause for Concern?', *The International Spectator*, Vol. 23, No. 2.

Smith K. E., (2005), 'Beyond the civilian power debate' [online], London: LSE Research Online. Available at: <http://eprints.lse.ac.uk/812> .

Smith K. E., (2004), 'Still civilian power EU?', Paper presented at the CIDEL, Workshop From Civilian to Military Power: The European Union at a Crossroads?, Oslo. Retrieved January 15, 2007, from <http://www.arena.uio.no/cidel/WorkshopOsloSecurity/Smith.pdf>.

Thierry Tardy, 'Eufor-RCA: Tough start, smooth end, *EU Institute for Security Studies*', *Issue Alerts* 17, March 2015.

Thierry Tardy, 'CSDP in action, What contribution to international security?', *Chaillot Papers*, No 134, May 2015.

Thomas Diez, (2005), 'Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering Normative Power Europe', *Millennium: Journal of International Studies* 33, no.3, p.:613–36.

Whitman Richard, (1998), 'From Civilian Power to Superpower? The International Identity of the European Union', (*Basingstoke: Macmillan*), p. 15-6.

➤ Επίσημα Έγγραφα

AGREEMENT between the European Union and the Central African Republic concerning detailed arrangements for the transfer to the Central African Republic of persons detained by the European Union military operation (EUFOR RCA) in the course of carrying out its mandate, and concerning the guarantees applicable to such persons.

Anglo-Italian Declaration on European Security and Defence, (5 October 1991) in Laursen and Vanhoonacker, *The Intergovernmental Conference*, p. 413.

Centre Working Paper no. 2001/17 (Florence: European University Institute, 2001), p. 17-20

COM (2003) 526 Final, Brussel, 10/09/2003, The European Union and the United Nations: The choice of multilateralism.

Council Decision, 2014/537/CFSP of 3 July 2014 on the signing and conclusion, on behalf of the European Union, of the Agreement between the European Union and the Central African Republic concerning the detailed arrangements for the transfer to the Central African Republic of persons detained by the European Union military operation (EUFOR RCA) in the course of carrying out its mandate, and concerning the guarantees applicable to such persons.

Council Decision, 2014/73/CFSP of 10 February 2014 on a European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA).

Council Decision, 2014/183/CFSP of 1 April 2014 on the launch of a European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA).

Council Decision (CFSP) 2015/78 of 19 January 2015 on a European Union CSDP Military Advisory Mission in the Central African Republic (EUMAM RCA).

Council Decision (CFSP) 2015/442 of 16 March 2015 launching the European Union CSDP Military Advisory Mission in the Central African Republic (EUMAM RCA) and amending Decision 2015/78/CFSP.

Council of the European Union, 17867/13, Presse 585, PR CO 71, Brussels, 16 Δεκ 2013.

Council of the European Union , EU CO 217/213, CO EUR 15, 20 Δεκ 2013.

Council of the European Union, Council conclusions on the Central African Republic, Foreign Affairs Council meeting, Brussels, 20 January 2014.

Council of the European Union, 7632/15, Brussels, 27 March 2015.

Conseil De L'Union Europeenne FR, Conclusions du Conseil sur la République centrafricaine Conseil, AFFAIRES ETRAGERES Luxembourg, 14 avril 2014.

Διακήρυξη Schumam της 9^{ης} Μαΐου 2000, διαθέσιμο κείμενο στην Ελληνική στο https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schumandeclaration_el

European Commission, Fact Sheet, The EU engagement with the Central African Republic, Brussels, 22 May 2015.

European Commission, Fact Sheet, The EU engagement with the Central African Republic, Brussels, 22 May 2015.

European Union, External Action, PRESS RELEASE, EUFOR RCA takes control of security at Bangui Airport, 140430/02 Brussels, 30 April 2014.

Joint declaration on EU-UN co-operation on crisis management, 12510/03, York 24/9/03.

Ministere de la Defence, Dossier de Presse, Operation Sangaris, Juillet 2016.

Political and Security Committee Decision EUFOR RCA/4/2014 of 10 July 2014 on the acceptance of a third State's contribution to the European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA) (2014/466/CFSP).

Joint declaration on EU-UN co-operation on crisis management, 12510/03, York 24/9/03.

Ministere de la Defence, Dossier de Presse, Operation Sangaris, Juillet 2016.

Political and Security Committee Decision EUFOR RCA/4/2014 of 10 July 2014 on the acceptance of a third State's contribution to the European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA) (2014/466/CFSP).

Political and Security Committee Decision EUFOR RCA/5/2014 of 24 July 2014 on the acceptance of third States' contributions to the European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA) (2014/646/CFSP).

Political and Security Committee Decision EUFOR RCA/3/2014 of 11 March 2014 on the acceptance of third States' contributions to the European Union military operation in the Central African Republic (EUFOR RCA) (2014/139/CFSP).

Solana J., (2003), A Secure Europe in a better world. European Security Strategy, Retrieved January 15, 2007, from <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>

UN co-operation in military crisis management operations-elements of implementation of the joint declaration”, 17/18 June 2014.

UN Security Council Resolution 2127 (2013).

UN Security Council Resolution 2134 (2014).

UN Security Council Resolution 2149 (2014).

UN Security Council Resolution 2181 (2014).

UN Security Council Resolution 2301 (2016)

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 12ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με την κατάσταση στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (2013/2980(RSP)).

➤ Διαδικτυακές Πηγές

<http://www.naftemporiki.gr/search/?q=%CE%BA%CE%B5%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%B1%CF%86%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7+%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%B1&page=5>

<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minusca/>

<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minusca/background.shtml>

http://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-rca/index_en.htm.